

Kurum	: Işık Üniversitesi
Başlık	: Dünya'nın İklim Krizi Gündemi
Konuşmacılar	: Ezgi EREL, Prof. Dr. Rabia Karakaya POLAT, Mehmet Serdar SARIGÜL, Dr. Ümit ŞAHİN, Prof. Dr. Semra Cerit MAZLUM, Prof. Dr. Fuat KEYMAN
Video Adresi	: https://youtu.be/J1hDRrdLoJE
Yayın Tarihi	: 22.11.2021

Ezgi Erel: On saniye içerisinde başlayabiliriz.

Rabia Karakaya Polat: Tamam. Merhaba herkese iyi akşamlar, Işık Üniversitesinin kuruluşunun 25. yılı kutlamaları çerçevesinde Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından düzenlenen Türkiye ve Dünya Gündemi panel serisine hoş geldiniz, Ben Rabia Karakaya Polat, Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesiyim aynı zamanda Lisansüstü Eğitim Enstitüsü müdürüyüm. Bu panelin de moderatörlüğünü yapacağım bu akşam. Şu anda Youtube'dan da canlı yayındayız. Oradan bizi dinleyenlere de iyi akşamlar demek istiyorum. Panelimiz daha sonra da Youtube'dan izlenebilecek. Umarım bu şekilde daha geniş bir kitleye ulaşmış oluruz. Öncelikle bu panel serisinde ne yapıyoruz biz? Her ay Türkiye ve dünya gündemindeki önemli bir konuyu uzmanlarıyla ele alıyoruz. İlk panelimiz Eylül ayında idi ve Türkiye'nin göç gündemini ele aldık. Ekim ayında dış politika üzerine konuştuk. Bu ay da aslında Türkiye ve dünya gündeminde ilk sırada yer alması gereken ama çeşitli sebeplerle kendine yeterince yer bulamayan iklim krizi var gündemimizde. Aslında gündemde yer bulmuyor diyorum, ama Kasım ayında Glasgow'daki zirve nedeniyle epeyce dünyada konuşuldu bu konu Türkiye'de her ne kadar yeterince ilgi görmediyse de. İklim krizi hak ettiği ilgiyi görmese de dünyada bu yönde önemli gelişmeler de var. Örneğin Aralık 2019'da açıklanan Avrupa'daki Yeşil Mutabakat yani Paris Antlaşması'nın uygulamaya geçirilmesinin duyurulması veya Batı ülkelerinde birçok ülkede iklim ve çevre konularının seçimlerde oynadığı belirleyici rol. Bu konularda politika üreten partilerin kazandığı seçim başarısı bunlar aslında konunun gittikçe daha fazla gündeme geldiğinin habercileri. Siyaset gündeminde Türkiye'de yer alması da gündelik hayatta da gittikçe daha fazla hissediyoruz bunu hem de yakıcı bir şekilde. İşte son zamanlarda bahsettiğimiz her şey bir şekilde iklim kriziyle ilişkili. Müsilaj, orman yangınları, sel felaketleri, kuraklık hatta pandeminin ortaya çıkışı bunların hepsi iklim ve çevreyle ilişkilimizi yeniden düşünmemiz gerektiğini bize gösteriyor aslında. Bugün çok kıymetli konuşmacılarım var. Birazdan onları size takdim edeceğim. Bu geçtiğimiz bir-iki hafta içinde Glasgow'la ilgili epey akademik etkinlik düzenlendi. Biz de bugün Glasgow'da neler yaşandı, neler başarıldı, hangi alanlarda ilerleme oldu, hangi alanlarda olmadı bunlardan da söz edeceğiz. Ama bunu daha geniş bir bağlama oturup, oturtup genel olarak iklim krizi derken neden bahsediyoruz, ne gibi politikalar geliştiriliyor, şu anda neredeyiz ve Türkiye'de bu konuda atılan adımlar, atılması gereken şimdiye kadar atılmamış bunları da konuşmak istiyoruz. Ben vakit kaybetmeden hemen konuşmacılarımızı takdim etmek istiyorum. Konuşma sırasına göre yapayım. Öncelikle Dr. Ümit Şahin. Ümit Hoca Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezinde İklim Değişiklikleri Çalışmaları koordinatörü. 1990'lı yılların başından bu yana yeşil siyasi hareketin içinde iklim, ekoloji, çevre konularıyla ilgilenen aynı zamanda bir aktivist. Açık Radyodaki Açık Yeşil

programı, Yeşil gazetede yazılarıyla akademik camia dışında da farkındalık yaratılmasına katkıda bulunan isimlerden birisi. Aynı zamanda halk sağlığı uzmanı bir tıp doktoru. Prof. Dr. Semra Cerit Mazlum Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi. İklim siyasetinin çeşitli boyutları üzerine çalışıyor Semra Hoca da. Uluslararası iklim anlaşmaları, yerel iklim politikaları, sürdürülebilirlik ve Semra Hoca COP iklim zirvelerini de yakından takip eden akademisyenlerimizden ve son olarak Prof. Dr. Fuat Keyman. Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi direktörü aynı zamanda Sabancı Üniversitesi Rektör Yardımcısı. İklim konusu Fuat Hoca'nın ilgilendiği alanlardan sadece bir tanesi. Uzmanlık alanları küreselleşme, demokratikleşme, uluslararası ilişkiler ve sivil toplum ama son zamanlarda biliyoruz ki iklim konusuna da epey kafa yoruyor. Özellikle yönetimle, demokrasiyle ilişkisi üzerine, uluslararası ilişkiler bağlamında ondan da bu konuda görüşlerini alacağız. Panelin devamında şöyle ilerleyeceğiz. 2 tur şeklinde konuşmacılarımızın katkılarını alacağız. 10-12'şer dakika gibi düşünebilirsiniz. Bir soru-cevap kısmı olacak. Ama soruları sözlü almayacağız. Çünkü akışı yavaşlatabiliyor bu bazen. Sizden ricamız sohbet kutusuna yazmanız soruları. Ben moderatör olarak bunları toparlayıp sonunda konuşmacılarımıza ileteceğim. O zaman Ümit Hocam sizden başlayalım isterseniz. -İklim krizi derken neden bahsediyoruz? Şu anda dünyada bu konuda neredeyiz? Bize bir giriş yapabilirseniz çok memnun oluruz.

Ümit Şahin: Çok teşekkür ederim Rabia Hocam ve davetiniz için de öncelikle teşekkür ediyorum. Çok önemli bir konu ne kadar konuşsak az. Ben biraz hani genel bir giriş ile başlayıp hızla bunu Glasgow'a bağlamaya çalışacağım. Çünkü gerçekten işte geçen hafta önceki hafta bitti. Glasgow İklim Zirvesi uluslararası iklim politikalarında da önemli bir aşama kaydetmemize neden oldu. Neden böyle oldu ve nasıl buraya geldik? Aslında son iki yıldır çok ciddi bir dönüşüm yaşıyor mesele. İklim krizi yeni fark edilen bir şey değil ama özellikle 2020 başlarından itibaren hem felaketlerin sıklaşması. İşte Avustralya'daki büyük orman yangınları ardından bütün dünyada Kaliforniya'da, Sibirya'da pek çok yerde başta orman yangınları, kasırgalar, sel felaketleri olmak üzere mesela en son bu yaz, geçen yaz Kanada'daki büyük sıcak dalgası, Almanya'daki büyük seller, Türkiye'deki büyük orman yangınları falan derken iklim krizi sadece bilim insanlarının, uzmanların, aktivistlerin dikkat çektiği bir konu olmaktan çıkıp aslında toplumun gündemine felaketlerle büyük ölçüde oturdu. Bu da sebepsiz değil çünkü küresel sıcaklık artışı da bir yeni bir aşamaya gelmiş durumda. 1 C° küresel sıcaklık artışı yüz yıl öncesine göre 2015'te geçilmişti ve şu anda çok hızlandı. Mevcut durumda yaklaşık 1.2 C° sanayi öncesi döneme göre daha sıcak bir dünyada yaşıyoruz. Bir de biliyorsunuz Paris Antlaşması sınırı 1.5 C° olarak koyuyor. Özellikle de Glasgow'dan sonra sınırın 1.5 C° olduğu daha büyük geniş bir kabul gördü. Dolayısıyla aslını isterseniz mevcut emisyonlar, mevcut ekonomik sistem radikal bir şekilde dönüştürülmediği sürece 2030'ların ilk yarısında 1.5 C° sınırını geçeceğiz gibi görünüyor. Bu da bilim insanlarının yıllardır yaptığı uyarılara uygun bir durum. En son IPCC'nin yani Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinin COP'tan hemen önce yayınladığı 6. Değerlendirme Raporu ki yıllardır bekliyorduk bunu 2014'ten beri yenisinin çıkmasını bekliyorduk. 6. Değerlendirme Raporunun 1. Bölümü çok kritik bir mesaj verdi. İlk defa Kırmızı Alarm "Code Red" diye çıktı biliyorsunuz. Hem sıcaklık artışının işte 1.1 10 yıllık ortalamasının artışının 1.1 C°'ye ulaştığı biraz önce söylediğim gibi bu artışın eğer gerekli önlemler çok hızlı bir şekilde alınmazsa 100 yıl sonunda 3.5 C°'lere kadar ulaşabileceği 3.5-4 C°'ye kadar ulaşabileceği amma belki de en kritik olan şu en radikal önlem alınsa bile artık çok geç kalındığı için, en radikal senaryoyu izlese bile 1.5 C°'yi her hâlükârda göreceğimiz ama radikal önlem alınması halinde de o 1.5 C°'nin 100 yıl ortasından sonra azalışa doğru geçeceği gibi bir tablo ortaya çıktı. Şimdi bu ne demek? Bu şu demek Paris Antlaşması sıcaklık artışını 1.5 C°'yle sınırlamayı öngörürken IPCC bu 1.5 C° hedefinin nasıl tutturulabileceğini tarif etmişti. Bu tarif 2030'da emisyonların 2010 seviyesine göre %45 azaltılması ve 2050'de sınırlanması anlamına geliyordu. Ama şu anda gidişat 2030'da %45 azaltım değil %13.5

artış yönünde gidiyor. Yani tam tersi bir yolda arttırmaya devam ediyor dünya emisyonları. Ama demin söylediğim %45 azaltım ve 2050'de Net-sıfıra ulaşılsa bile IPCC'nin öngörüsü 1.5 C°'nin 2030'larda aşılacağı, 2050'lerden sonra 1.6'lardan geriye düşmeye başlayacağı ve 100 yıl sonra 1.5 hedefinin altında kalacağı gibi bir noktaya geliyor. Şimdi bu çok önemli çünkü bu şu anda benim birazcık aslında konuşmamı odaklandırmayı düşündüğüm şey Net-sıfır hedefi bu yüzden. Şu anda Net-sıfır hedefinin sanıldığından çok hayati bir hedef olduğunun ortaya çıkması anlamına geliyor IPCC'nin son raporuyla ve Glasgow'la birlikte. Glasgow'da da hem bu 1.5 C° hedefi iyice kristalize oldu. Bütün ülkeler tarafından kabul edildi hem de yeterince iddialı ülkelerin 1.5 C° hedefine uygun azaltım hedefleri ya da ulusal katkı beyanları vermedikleri net bir şekilde ortaya konmuş oldu. Net-sıfıra ulaşabilmek için azaltımın çok hızlı yapılması yani 2050'ye kadar, 2040'lara kadar, 2030'lara kadar hatta beklenmemesi gerektiği ve azaltımın hızlı başlayıp belki ilk yarısının 10 yıl içerisinde tamamlanması, kalan yarısının daha sonraki 20 yıl içinde tamamlanması gibi bir tabloyla karşı karşıyayız. Şimdi bu çok radikal bir dönüşüm gerektiriyor. O yüzden de tabii çok gerçekçi bulunmuyor pek çok kesim tarafından. Fakat Glasgow ilginç bir şekilde hiçbir ülkenin hedefleri 1.5 C° uygun olmadığı halde çok net bir şekilde 1.5 hedefini ve Net-sıfır hedefini vurguladı. Ülkelere gelecek seneye kadar COP27'ye kadar hedeflerini arttırma çağrısında bulundu. Ve bu anlamda da bir ölçüde bir ilerleme sağlamış oldu. Buradan belki kısaca nasıl bir dönüşümün bizi beklediğini söyleyerek bu turu bitireyim. Daha sonra biraz belki 2. turda Türkiye'nin durumundan da bahsederim. Şu anda geldiğimiz noktada Glasgow'dan itibaren Paris Antlaşması tam anlamıyla uygulanabilir noktaya geldi. Yani Glasgow'da da bu net olarak belirtiliyor Glasgow kararında da. Artık Paris Antlaşması bütünüyle uygulamaya girebilir. Çünkü işte kural kitabı tamamlandı. Gerekli birtakım pürüzler vardı. Onlar aşıldı. Şimdi yapılması gereken şey önce kömürden başlayarak fosil yakıtların aşıldığı, fosil yakıtların terk edildiği bir enerji sistemi kurmak öncelikle ve bunu da elektrik sisteminden başlatmak. Şimdi COP'larda böyle bir şey yazmıyor, ama COP kararlarında bütün ekonomik analizler en kolay karbonsuzlaştırılabilir sektörün elektrik olduğunu gösteriyor. Fakat bundan da ilginç olan bir şey var. Tüm diğer sektörler ki biz de İstanbul Politikalar Merkezinde yakında COP'tan hemen önce açıkladığımız bir raporla Türkiye'nin karbonsuzlaşma haritasını, yol haritasını ortaya koyduk. Olası yol haritasını ortaya koyduk. Orada da çok net görülüyor. Yapılması gereken şey elektrik sektörünü karbonsuzlaştırmak çok hızlı bir şekilde yani kömür kullanımını 2030'ların başına kadar bütün dünyanın aslında terk etmesi ardından da diğer fosil yakıtların yavaş yavaş sistemden çıkması. Ama bunu yaparken diğer emisyon kaynakları olan sektörler olarak ulaşım ve binaların ve hatta kısmen sanayinin neredeyse tamamına yakınının elektriğe dönmesi. Yani bu ilginç bir çelişki ortaya çıkarıyor. Çelişki değil ama zorluk ortaya çıkarıyor. Bir yandan elektrik sistemini karbonsuzlaştırırken bir yandan elektrik talebini ciddi biçimde arttırmak zorundasınız. Yani elektrik talebini arttıracak önlemler alıp bütün ulaşımınızı elektriğe geçirmeniz gerekiyor. Binaların ısınmasını mesela elektriğe geçirmeniz gerekiyor. Yemek pişirmeyi elektriğe geçirmeniz gerekiyor. Aklınıza ne gelirse sanayi de bile doğrudan fosil yakıt kullanan pek çok üretim aşamasının, üretimin elektriğe geçirmeniz gerekiyor. Bu yüzden elektrik sektöründe daha önce hayal ettiğinizden daha hızlı, daha radikal bir yenilenebilir enerji kullanımı, daha hızlı bir karbonsuzlaşmaya mecburuz. Aksi takdirde mesela Türkiye'nin bugünkü hızıyla ya da pek çok ülkenin bugünkü yenilenebilir enerjiye geçiş hızıyla gidildiği takdirde mevcut elektrifikasyon ihtiyacı ve artı ekonomik büyümenin, nüfus artışının falan yarattığı Türkiye gibi olan ülkeler için, gelişmekte olan ülkeler için yarattığı ekstra elektrik talebi yine başta doğal gaz olmak üzere fosil yakıtlardan karşılanmak zorunda kalacak. Dolayısıyla 1. si elektrik sektörünün karbonsuzlaştırılması, %100'e yakın 2050'ye kadar %100' yakın yenilenebilir enerjiye geçilmesi ardından elektrifikasyonla birlikte de sanayide yeni teknolojilerin kullanılması. Ve tabii aslında çok fazla sözü edilmese de ciddi yaşam biçimi değişikliklerinin buna eşlik etmesi. Yani eğer tüketime dayalı büyük ölçüde, çok fazla seyahate dayalı, uzun mesafeli

ticarete dayalı mevcut küresel sistem hiç değişmeden hatta daha da artarak sürerse aynı elektrifikasyonda olduğu gibi bu yine emisyon azaltımını, yapılmış olan emisyon azaltımını boşa çıkaracak gelişmelere neden olacak. Dolayısıyla hani yıllardır ekolojistlerin, yeşillerin söyleyip durduğu ama hayali gibi görünen yaşam biçimi değişikliklerinin daha sade, tüketime dayalı olmayan bir yaşam biçiminin ekonominin de büyük ölçüde tüketimin artmasına yönelik olarak değil daha sade bir yaşam biçimine, daha doğaya yakın bir yaşam biçimine doğru kayması gerekiyor. Şimdi bu bu tür ütöpik gibi görünen yaşam biçimi değişiklikleri de dahil bir ekonomik dönüşümün masif, radikal bir dönüşümün zorunlu hale geldiği bir dönemde yaşıyoruz. Şununla 1. turu bitireyim. Glasgow'un şimdi Semra Hoca için adalet meselesinden bahsedecek oraya ben girmeyeceğim ama onu hariç tutarsanız yani bu adaptasyon ya da kayıp zarar mekanizmaları işte adaletsizliklerin devam etmesi falan bunları bir yana bırakırsanız Glasgow'un en fazla açık bıraktığı şeylerden bir tanesinin ben aşırı teknolojiye dayanan ve bu mevcut tüketim toplumu sorgulamayan hatta bunu yeni teknolojilerle karbonsuz bir şekilde aynen üretebileceğimizi iddia eden anlayışın aslında sorgulandığı bir yer haline gelmeye başladığını düşünüyorum. Bu ilerde bundan sonraki yıllarda daha fazla gözle görünür olacak. Çünkü yapılan hiçbir modelleme bizim yaptığımız modelleme de dahil olmak üzere mevcut sistemin sadece yenilenebilir ile ve daha iyi teknolojilerle aynen sürdürülmesinin bizi Net-sıfıra ulaştıramayacağını gösteriyor. Dolayısıyla artık bundan eğer önümüzde gerçekten 30 yıl kaldıysa ki bence o kadar bile yok! Bu süreci çok daha radikal hem toplumsal hem ekonomik açıdan çok daha radikal bir transformasyon, bir dönüşüm için kullanmak zorundayız, diye düşünüyorum. Bir de tabii buna onarımı eklemek lazım. Çünkü doğanın korunması, ekosistemlerin onarılması, biyolojik çeşitlilik kaybının önlenmesi için yapılması gerekenler falan bambaşka bir zorluk oluşturuyor. Bir yandan ekonomiyi ve toplumu dönüştürürken bir yandan da verdiğimiz zararı onaracak bir yeni sistem arayışı ihtiyacıyla karşı karşıyayız, deyip ben şimdilik bitireyim. 2. turda biraz daha Türkiye ağırlıklı belki birkaç şey daha söylerim. Teşekkür ederim.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler Ümit Hocam. Özellikle Paris Antlaşması, IPCC raporu ve COP26'nın nasıl adım adım birbirini tamamladığını çok güzel anlattınız. Bu iklim adaleti, evet, yani iklim krizi her ülkeyi, her bölgeyi, her grubu aynı şekilde etkilemiyor. En kötü etkilenecek olanlar aynı zamanda en zayıf ve bu süreçte de söz hakkı en az olan örneğin ada devletleri gibi yerler. Semra Hocam, siz özellikle bu konuda çalışmalarınız var. Konuşmak istediğinizi de belirtmiştiniz. İklim adaleti derken neden bahsediyoruz ve Glasgow'da bu konuda herhangi bir adım atıldı mı? Siz bunları yeterli buluyor musunuz? Sesinizi açabilir misiniz Hocam? Semra Hocam sesiniz hâlâ kapalı. Tamam.

Semra Cerit Mazlum: Online toplantılarda galiba en büyük engelimiz bu ses açıp kapatma kısmı oluyor. Unutuyoruz çoğunlukla şeyin, toplantının akışına kaptırıyoruz kendimizi. Teşekkürler, Rabia Hocam davetiniz için hem de hem konuşmacılarla hem dinleyicilerle bizi buluşturduğunuz için. Glasgow iklim adaletine bizi ne kadar yaklaştırdı sorusuna sizin bıraktığınız yerden alıp yanıtlamaya çalışırsam aslında pek yaklaştırmadı. Hepimizin bildiği cevap bu. Fakat Ümit'in konuşmasıyla da bağlayarak önemli bir şey olduğunu, hani kırılma noktası olduğunu düşünüyorum ben de Glasgow'un. Hani COP değerlendirmesi yaparken bizim işte COP'ları izleyen hem akademisyen hem sivil toplumdaki arkadaşların özenle vurguladığı bir nokta hani COP'un kendisinin bir devrim yaratmayacağı iklim politikasında. Her bir COP için bunu söylüyoruz. COP26'da böyleydi ama bazı açılardan önemli bir kırılma yarattığını iki düzlemde hem kavrayış iklim sorununun kavranması açısından bir değişiklik, bir etki yarattığını hem de politikaların yönü açısından daha açık bir yörünge bize gösterdiğini söyleyebiliriz. En azından şimdilik hani bu zirveden sonra ki kısa bir süre içinde önümüzdeki yıllarda hani göreceğiz tabii bunları. Şimdi hem COP'un kendisi hem de adalet bağlamındaki sonuçları açısından hani niye önemli? İklim politikası,

iklim krizi nasıl bir kriz diye sorduğumuzda aslında üst üste geçmiş 2 tane sorundan, 2 tane krizden bahsediyoruz. O nedenle de yaklaşık 30 senedir küresel iklim politikasındaki ilerlemenin, hareketin, dönüşümün çok yavaş olduğunu görüyoruz. Birincisi bir gezegensel kriz var karşımızda, gezegenin ekolojik krizi söz konusu. İklim değişikliğiyle böyle şeyi bağlarken güncel sorunları bağlarken hep ikiz krizler diye adlandırmayı seçiyoruz. 2008'deki finansal krize de ikiz krizler bir yandan iklim krizi bir yandan finansal kriz dolayısıyla ikisine çözüm bulmak gerekiyor diyorduk. Bugün daha açık hale gelen bir eşitsizlik krizi dünyada adaletsizlik krizi. Dolayısıyla küresel iklim politikasının, krizinin karşısındaki açmaz başlıca açmaz bu. Bir yandan gezegenin ekolojik krizine çözüm bulmaya çalışırken bir yandan bununla doğrudan bağlantılı farklı biçimlerini, formlarını bize gösteren adaletsizlikleri ele almak gerekiyor. Bu yanı sıra artık hani iklim politikasına iklim politikası demek yeterli değil! Galiba bir gezegen siyasetinden bahsetmemiz gerekiyor. Ekolojik ve ekonomik bunların sosyal yansımalarını birlikte kavrayan bir gezegen siyasetine ya da benim anmayı tercih ettiğim şekliyle bir yeryüzü siyasetine ihtiyacımız var. Bu 30 yıllık dönem söz de iklim sözleşmesinin müzakereye açıldığı 90'dan bu yana ki dönem yeryüzü siyasetinin farklı boyutlarının bize aşama aşama gösterdiği Paris Antlaşması'yla birlikte onun yarattığı ivmeyle birlikte yeni bir boyuta taşımış olduk bunu. Çok hızlı bir dönüşüm. Şimdi şeyi Fuat Hoca da bahsedecek şeyden COP'taki genel siyasal atmosferden gençlerin, çocukların yeni iklim hareketinin diyelim iklim zirvelerini yetersiz görmelerinin bir nedeni ya da ifade etme biçimleri 30 yıldır konuşup bir şey yapmaması devletlerin. Fakat bu 30 yıl bizzat içinde iklim politikasını takip edenler için uzun görünse bile bizzat içinde küresel çevre siyaseti açısından çok da uzun bir süre değil aslında şeye baktığımızda sorunun kavranması, bilgimizin gelişmesi ve eylemin çerçevelemesi açısından baktığımızda bir şeyin belli ölçüde bir ilerlemenin sağlandığını söyleyebiliriz. Ama öbür taraftan iki büyük değişimle birlikte yaşandı bu. Son 30 yıl dünya ekonomisinde çok büyük dönüşümler yaşandı. Dünyanın gelir artışı açısından, üretim ve tüketimin artması açısından en büyük dönüşümün yaşandığı bir dönem dünyada insanlık tarihi açısından öbür taraftan da küresel emisyonların en hızlı arttığı dönem. Böylece şeyin içinde bu 30 yıllık dönemin içinde hepsini birlikte yaşayıp, hepsini birlikte dönüştürmeye çalışıyoruz bir açıdan baktığımızda. Son 30 yıldaki emisyonların sanayi devriminden 1990'lara kadar ki olan emisyonların tamamı kadar emisyonlara yol açtığını hatırladığımızda hem ekonomik açıdan üretim tüketim açısından ne kadar büyük bir yol katedildiğini hem de bununla mücadele açısından söylemin en azından bununla örtüştüğünü belki şey yapabiliriz söyleyebiliriz. Fakat bu dönüşüm hem ekonomik dönüşüm hem emisyonlardaki dönüşüm farklı eşitsizliklerle birlikte gelişti. 1991'de sözleşme müzakereleri başladığında bu eşitsizlikleri görerek, tespit ederek bu müzakereler başlamış. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği çerçeve sözleşmesi bir ölçüye kadar bu eşitsizlikleri rejimin kuralları içine koyabilmişti. Bazı düzenlemelerle ardından Kyoto Protokolü bunlara uygulama kazandıran bazı mekanizmalar geliştirmişti. Fakat bunların yeterli olmadığını gördük. Paris Antlaşması da bir ölçüde aslında bu yetersizliğin tespiti ve bunu düzeltme girişimi olarak da görülebilir. Fakat hem anlaşmanın kendisi hem anlaşmadan bu yana alınan kararlar rejimin içinde yeniden oluşturulan, yeniden kurulan kurallar eşitsizlikleri gidermek yerine pekiştirme yolunda sonuçlar doğurma potansiyeli taşıyor. Ümit'in çözümlerle ilgili olarak Glasgow'da da çok ön plana çıkan çözümlerle ilgili olarak söylediği gibi. Şimdi birkaç tür eşitsizlik var. Bunlardan bir tanesi ve sözleşmenin de asıl teslim ederek düzenlemeye çalıştığı eşitsizlik; küresel iklim değişikliğine yol açmadaki farklılıklar. Taraf ülkelerin, sözleşmeye taraf ülkelerin hem tarihsel olarak hem de bugünkü emisyonları açısından büyük bir fark söz konusu. Dolayısıyla sözleşme de bunu bu tarihsel sorumlulukları tanıyarak ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar çerçevesinde yükümlülükleri farklılaştırarak tarihsel sorumluluğu daha yüksek ülkelere daha fazla ve daha hızlı azaltma sorumluluğu yükleyerek diğer ülkelere bir zaman aralığı tanıyarak Kyoto Protokolü çerçevesinde düzenlemeye çalıştı. Fakat bu geçen 30 yıllık süre içinde burada da büyük bir dönüşüm yaşandığını gördü. 1990'lardaki emisyon dağılımıyla bugünkü emisyon dağılımı

arasında başlıca emisyon kaynağı ülkeler arasında özellikle büyük bir fark söz konusu. Küresel kuzeyden güneyin belli başlı ülkelerine doğru emisyonların, emisyon sorumlularının yer değiştirdiğini gördük. Amerika Birleşik Devletleri'nin en yüksek emisyonlara sahip ülke olmaktan işte Çin'in onu geçmesi sonrasında 2. en büyük emisyonla sahip bir ülke haline gelmesi ve hem bu 30 yılda hem önümüzdeki 10 yıllarda en fazla emisyon artışının gelişmekte olan ülkelere başlıca ekonomilerde gerçekleşecek olması sözleşmeyle kurulan rejimin bir gözden geçirme ihtiyacını doğurdu. Fakat bunu söylerken emisyonlar arasında böyle bir yer değiştirme olduğunu söylerken bunun aslında gelişmekte olan ülkelerin üretim emisyonlarının gelişmiş ülkelerin üretim emisyonlarının gelişmekte olan ülkelere doğru kaymasıyla ilişkili olduğunu da akıldan çıkarmamak gerekiyor. Gelişmiş kuzeyde emisyonların 90'dan bu yana bir ölçüde durakladığını ya da azaldığını görüyoruz. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nin 2019 emisyonlarının 1990 emisyonlarının %2 üstünde olduğunu, 2005 emisyonlarının da %10'lar civarında altına geldiğini söylüyor Amerika'nın Emisyon Envanteri. Avrupa Birliği'nin emisyonları AB'nin emisyonlarında büyük düşüş var. Fakat bu da dünya ekonomisindeki yapısal dönüşümle bağlantılı. Üretimin büyük ölçüde Asya'ya kayması, gelişmekte olan ülkelere kayması dolayısıyla üretim emisyonları bu ülkelere yoğunlaşıyor. Bu açıdan bakıldığında şimdi bu 1.5 C° bu Paris Antlaşması'nın bu 1.5 C° hedefinin yükünün paylaşılması konusunda da sözleşme sırasındaki yük paylaşımı uyumsuzluklarının yeni bir boyutunun karşımıza çıktığını görüyoruz. Bütün ülkelerin emisyonlarını azaltması gerekiyor. İşte 2050'ye kadar Net-sıfır takviminin daha açık ve yakın vadeli emisyon azaltım hedefleriyle güçlendirilerek belirlenmesi gerekiyor. Fakat bu yükü üretim emisyonları Asya'ya doğru, gelişmekte olan ülkelere doğru kaydırıldığı için emisyon azaltma yükünü de bu bölgeye kaydırıyor. Dolayısıyla yeni bir biçim alıyor. Rejimin bel kemiği olan kuzey-güney arasındaki adaletsizlik iklim değişikliğinin oluşması sorumluluk bakımından adaletsizlik bir tarafı bu. Bir tarafı çoğunlukla rejim içindeki asıl sorunun yükün kim tarafından paylaşılacağı sorusu olduğunu 90'lardan bu yana hep konuşuyoruz. Fakat bu ülkeler bazlı bakmak şeyi göz ardı etmemize yol açabiliyor bazen. Ülkelerin içinde de farklılıklar söz konusu. Yani sera gazlarının ortaya çıkmasındaki sorumluluk, karbon ayak izi ya da kişi başı emisyonlarımız açısından da farklılıklar söz konusu. İklim adaletinin bir boyutu da bu ve durum onu gösteriyor ki yani iklim politikasının ilerlemesinin yönüne baktığımızda biz daha fazla bu kişi başına emisyonlar, gelir grubu farklılıklarını konuşuyor olacağız önümüzdeki dönemde. (31.22) yaptığı çalışmalara baktığımızda gelir grupları arasında büyük bir uçurum söz konusu. Dünya nüfusunun en zengin %10'luk diliminin küresel emisyonların 1990-2015 arasındaki emisyonların yaklaşık yarısından sorumlu olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla üst gelir gruplarının ya da orta-üst en zenginler ve orta-üst gelir grubunun küresel emisyonlarda çok büyük bir payı var. Bunun içinde de %1'lik dilimin payının giderek artmakta olduğunu görüyoruz. Yani küresel emisyonlarda bir artış hızında bir duraklama olsa bile en üst gelir grubunda bu artış devam edecek yine (32.08) bu sene yayınladığı bir raporda 1.5 C° içinde kalabilmek için emisyonların sınırlandırılması gereken miktar kişi başına emisyonlara bölündüğünde bu %1'lik dilimin en yoksul grubun katlarca üstünde -şimdi tam oranı hatırlayamadım- bir emisyonla şey olacağı sahip olacağını görüyoruz. Dolayısıyla sınıfsal açıdan da yani karbon eşitsizliğinin ya da işte iklim değişikliği bağlantılı adaletsizliklerin sınıf boyutunu da göz ardı etmemek gerekiyor. Bu yalnızca sorumluluklar açısından değil iklim politikasının hali hazırdaki önlemlerinin ve bundan sonra 1.5 C° içinde kalmak içinde alınacak olan önlemlerin dağıtımını, bölüştürülmesi bağlamında da önemli bir yeniden dağıtım, bir bölüştürme konusu aynı zamanda iklim politikası. Burada da iklim politikalarının mali tablosu ortaya çıkarken ve bu farklı gelir gruplarının katkısı ve onların olası politikalarından önlemlerden etkilenmesi boyutunu dikkate almak gerekiyor. (33.25) çalışmasında 1.5 C° içinde kalmak için yapılması gereken azaltımın ülkelerin ulusal katkılarında bildirdikleri politika türleri açısından baktığımızda ağırlıklı olarak üst-orta gelir gruplarının omuzuna yükleneceğini görüyoruz. Yani sektörel politikaların sektörel dağılımının gelir grupları üzerindeki etkileri bakımından

yansımalarının orta gelir grubunda, üst-orta gelir grubunda gösteriyor. Dolayısıyla bunun toplumsal başka sonuçları da olabilecektir. İklim krizi yoksullaştırıyor. Özellikle az gelişmiş ülkelerde yoksulluğun derinleşmesine yol açıyor. Fakat iklim politikaları da eğer sosyal yanı dikkate alınmadan tasarlanırsa yeni eşitsizlikler yaratmaya, yeni adaletsizlikler yaratmaya yol açabilir. Bu bir ölçüde teknolojik açıdan da hangi sektörlerde yoğunlaşacağı dolayısıyla da belirlenebilecek olan bir sonuç. Böyle bir yansımayı yakın tarihte gördük. İşte Fransa'da örneğin Sarı Yelekliler protestolarının bir ölçüde iklim Fransa'nın iklim politikaları bağlantılı vergi düzenlemesi değişikliğiyle bağlantılı olarak ortaya çıktığını hatırlıyoruz. Dolayısıyla enerji yoksunluğuna yol açmadan ya da gelir kaybına yol açmadan iklim politikaların tasarlanması gerekiyor. Üçüncü bir adaletsizlik iklim adaletsizliği boyutu bunu hepimiz dile getiriyoruz, paylaşıyoruz. İklim krizine yol açanlarla, etkilenenler arasındaki asimetriden kaynaklanan sorumluluğu en düşük olan grupların en fazla etkilenen, en önce ve en fazla etkilenen gruplar olması. Bunu çoğunlukla ülkeler arasındaki bir sorun olarak rejimin içindeki farklı tarafların arasındaki bir adaletsizlik sorunu olarak görüyoruz, ama aynı şekilde farklı gelir grupları arasında ülkeler içinde de bu sorunun müsebbipleriyle etkilenenler arasındaki ayrımı koyarak sosyal politikaları düzenlemek gerekiyor. Sözleşme rejimi 1992'de kabul edilen sözleşmeyle bu adaletsizliği bir ölçüde telafi etmek için finansman ve teknolojik destek sağlanması. Gelişmiş ülkelerin yani iklim krizinden başlıca sorumlu olan ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere, yoksul olan ülkelere mali ve teknolojik destek sağlanması yolunda düzenlemeler yapıldı. Bunun yetersiz olduğunu biliyoruz. Şimdiye kadar sorunun boyutlarıyla orantılı mali kaynakların sağlanmadığını biliyoruz. Paris rejiminin belki en önemli farkı sözleşme rejiminden farkı ilk defa bu mali tabloyu ortaya koyması. Sözleşme genel hükümlerle zengin ülkelerin bizim işte rejimin diliyle ek1 ve ek2 ülkelerinin geliştirmekte olan ülkelere destekte bulunmasını gerektirirken Paris Antlaşması'yla bunun bir mali tablosu da çıkmış oldu ortaya. İşte sıkça söz edilen 100 milyar dolar bunun bir boyutu bununla sınırlı olmamak üzere elbette. Ve yine antlaşmanın sıcaklık artışı hedefi ve emisyon azaltım katkıları açısından öngörmüş olduğu hızlandırıcı mekanizması bu rapid mekanizmasının finansman açısından da geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Belki Paris Antlaşması'nın getirdiklerinden bir tanesi bu. Mali katkıda bulunması gereken ülkelerin bunu raporlaması sözleşme rejiminden farklı olarak daha ayrıntılı bir şekilde raporlaması ve belli aralıklarla bu mali yükümlülüklerin miktarının yani mali katkıların miktarının arttırılmasına el verecek bir müzakere platformunun oluşturulmuş olması. Glasgow'da bunun bir ilk işaretini gördük. Aslında hani 1.5 C° hızlandırıcısı gibi mali katkı hızlandırıcısının da çalışmaya başladığını gördük. Bu açıdan da önemli buluyorum. Evet, hepimizin eleştirdiği gibi orada bir finansman açığı söz konusu, iklim finansmanı açığı söz konusu kapatılması için zaman daralıyor fakat bunu kurmuş olması önemli Paris Antlaşması'nın. Diğer bir şey boyutu, uyum ihtiyacı finansmanla ve etkilerin eşitsiz dağıtılmasıyla bağlantılı olarak uyum ihtiyacı. Sözleşme 92'de kabul edildiğinde uyumu iklim politikasının bir başlığı olarak koydu, ama bu çok genel hükümlerle düzenlenmişti. Çünkü 30 sene önce iklim değişikliği konusundaki kavrayışımız çerçevesinde uzun erimli bir sorun olarak geleceğin sorunu olarak görülüyordu, kuruluyordu iklim değişikliği. Şimdi bugün krizle yüz yüzeyiz. Dolayısıyla Paris Antlaşması bu aradan geçen sürede hem gözlemlerin hem deneyimin hem de bilginin bilimsel bilginin katkısıyla uyumu daha sağlam bir şekilde rejimin içine katmış oldu. Glasgow'daki taraflar konferansı da Paris Antlaşması'nda olan ama çok etraflıca konuşulmamış olan küresel uyum amacı hükmünün daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi için çerçeveyi kurmuş oldu. Bundan sonraki süreçte bu da konuşulacak. Bunun maliyeti adaptasyonun mali boyutu buna eklenmiş oldu. Belki bu da önemli bir gelişme. Bir eksiklik sözleşme rejiminde iklim adaletsizliği bağlamında gene 90'lardaki bilgimizle iklim kavrayışımızla rejimin içinde yeri yer bulamamış olan kayıp ve zararlar söz konusu. En fazla etkilenen tarafların devletlerin ve ülkelerin toplumlarının uğramış olduğu iklim değişikliği bağlantılı kayıpların ve zararların telafisi için yapılacak olan düzenlemeler. İşte sözleşme içinde oluşturup Paris içinde daha sağlam bir şekilde kurumsallaştırılan kayıp zarar mekanizması bununla

bağlantılı Glasgow'da da bu konuda bir somut ilerleme olmasa bile kayıp zararın rejimin ayrılmaz bir parçası olduğunu hem küçük ada ülkeleri hem genel olarak en kırılğan ülkeler hem de iklim hareketi. Küresel iklim hareketi ortaya koymuş oldu. Dolayısıyla şeyin rejimin içinde yavaş yavaş şekillenen konunun küresel iklim siyasetinin gündeminde ön sıraya çıkmasına katkıda bulunmuş oldu Glasgow Zirvesi. Adaletsizliğin bir boyutunu hani ele almak açısından bunu dile getirmek lazım. Ve son boyutu biraz süreyi aştım uzunca konuştum galiba. Şimdiye kadar çok şey yapmadığımız iklim rejimi bağlamında ele almadığımız ama Ümit'in de çalıştığı çevre siyaseti, yeşil siyasetin başlıca şeyi olan, konusu olan türler arası eşitsizlik, türler arası adaletsizlik konusu da Paris rejiminin içinde rejiminin içinde yavaş yavaş ifade edilmeye başlandı. Bence Paris Antlaşması'nın kendisinin değil, ama Paris Antlaşması'nın yaratmış olduğu ivme siyasal ivme, toplumsal hareketlere sağlamış olduğu dayanak, hukuksal dayanak türler arası adalet konusunu da iklim politikasının ön sıralarına çıkarıyor. İklim değişikliği ve biyolojik çeşitliliği arasındaki bağlantıyı son yıllarda daha çok konuşuyoruz. Pandemi bunu hepimizin gözüne soktu, göz ardı etmememizi hatırlattı. Biyolojik çeşitlilik, iklim krizinden bağımsız olarak tehdit altında. Ekosistemler, kentleşme, sanayileşme, tarım faaliyetleri nedeniyle bozuluyor. Alt yapı projeleri yüzünden yıkımlar söz konusu oluyor farklı ekosistemde doğal habitatlarda. Fakat iklim değişikliği biyolojik çeşitliliğin ve ekosistem kaybının çok önemli bir hızlandırıcısı. Bu şeyi Paris Antlaşması bağlamında bunu da birlikte konuşmaya başladık. Ben bu bakımdan da önemsiyorum. Antlaşmanın giriş, başlangıç bölümündeki bazı hükümler Glasgow'da bu konudaki hassasiyetin Glasgow İklim Pakti'nda bazı ifadeleri yeniden formüle etme gereği doğurması bu ilişkinin kurulmakta olduğunu gösteriyor bize. Örneğin doğa tabanlı çözümler diye bir şey vardı, ifade vardı Glasgow İklim Pakti'nda ilk taslak ortaya çıktığında. Fakat bunun hem fosil yakıt şirketleri tarafından hem de 6. Madde gibi piyasa mekanizmalarını düzenleyen uygulamalar çerçevesinde doğanın metalaştırılmasına yol açma riski olduğu için ya da doğanın bir türden şeyde iklim krizinin düzelticisi gibi görülmesine yol açması dolayısıyla bu ifadeler değiştirildi. Ekosistem, habitat, okyanuslar gibi bazı ülkelerinde etkisiyle ve sivil toplumun da talebiyle insan-doğa ilişkilerini yeniden kavramamıza yol açan ya da işte bu çağrıya denk gelen diyelim bir dilin orada yer almış olduğunu gördük. Dolayısıyla hani bu 4 ya da 5 tür saydığım adaletsizliklerin iklim krizinin eşitsizlik, adaletsizlik kriziyle üst üste gelmesi ve bir gezegensel siyaset konuşmasına dönüşmesine işaret ediyor toparlarken bunu söyleyeyim. Paris Antlaşması da bir ölçüde bütün eksiklerine rağmen bu adaletsizlikleri farklı boyutlarıyla ele alma imkânı veriyor. Antlaşmanın tekrar etmek gerekirse aslında anlaşmanın kendisi değil antlaşmayla yaratılmış olan toplumsal etki. Belki son olarak bunu söyleyerek kapatayım. Paris Antlaşması kurduğu kural tabanlı işte çok taraflılık üzerine yükselen bir uluslararası antlaşma kadar aslında bir toplumsal dönüştürücü rolü de üstlenmiş durumda. Antlaşmanın tasarımı zaten bir ölçüde bu fikre yansıyor, bu fikre dayanıyor. Dolayısıyla iklim hareketinin farklı toplumsal grupların antlaşmayı sahiplenip ilerlettiklerine tanık oluyoruz. Bu önemli bir etki. İnsan hakları rejimiyle bağlanıyor. Toplumsal cinsiyet sorunuyla bağlanıyor. Ve yavaş yavaş parça parça bunlar iklim rejiminin içine giriyor. Bir kısmı çeperinden iklim rejimini destekler hale dönüşüyor. O yollar oluşturuluyor. Böyle bir çok taraflılığın farklı biçimlerinin farklı katmanlarının Paris antlaşması ekseninde şekillendiğini söyleyebiliriz.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler Semra Hocam. Yani iklim adaletinin çok farklı boyutlarını detaylı bir şekilde anlattınız bize ve var olan eşitsizlikleri nasıl pekiştirdiğini. Sonlara doğru toplumsal hareketlerden, sivil toplumdan bahsettiniz. Belki Fuat Hocam'a devretmek için tam da güzel bir yer burası. Yani burada sivil toplumun rolü nedir? İşte gençlerin epey aktif olduğunu görüyoruz. Türkiye'de de dünyada da şu anda toplumsal hareket deyince bizi en çok heyecanlandıran şey sanki bu grup gibi, iklim hareketi gibi. Sizin gözlemlerinizi nelerdir Hocam?

Fuat Keyman: Teşekkür ederim, Rabia hem beni davet ettiğiniz için çok teşekkür ederim katılımcılara da. Ümit Hoca'yı ve Semra Hoca'yı dinlemekte çok zevkli ve çok öğreticiydi. Ben onların söylediklerini temel alarak onlara ek birkaç tane noktanın altını çiziyim. Çünkü onlar zaten uzun zamandır bu konu üzerine çalışıyorlar. Ben bu süreci hem bir anlamda yukarıdan aşağıya küreselleşme perspektifinden bakmak gerekiyor. Yani devletler arası küreselleşme yahutta hâkim sınıflar arası küreselleşme temelinde bu ne anlama geliyor? Bir de tabii aşağıdan yukarıya olan bir küreselleşme ve o hareketlenmeler var. Esasında bu anlamda ilginç bir dönemden geçiyoruz. Çünkü iklim konusu yahutta Semra Hoca'nın söylemiş olduğu bu ikili kriz yani gezegenin krizi biyoçeşitliliği de içeren bir şekilde, çevrenin tahribatını da içeren bir şekilde Ümit'in referans verdiği işte bizim de ülkemizde yaşadığımız felaketler, yangınlar, seller ve bu anlamdaki küresel ısınma süreci uzun zamandır sivil toplumun, aktivistlerin, akademisyenlerin altını çizdiği bir noktaydı. Ve bu anlamda da esasında ciddi anlamda aşağıdan yukarıya olan bir toplumsal hareket toplumun aşağıdan yukarıya doğru yöneticilere bir ikaz da bulunması gibiydi. Fakat son dönemde özellikle Biden'ın Amerika'da Başkan seçilmesi arkasından yapılan Amerika'nın yapmış olduğu açılımlar, arkasından Glasgow'daki COP26 ve bunun devam edeceğini de düşünüyorum. Çok hızlı bir şekilde hem örgütler düzeyinde hem de devletler düzeyinde küreselleşmenin ana merkezi konularından, merkezi tartışmalarından biri haline geldi. Artık sadece sivil toplumdan, aktivistlerden ve aşağıdan yukarı hareketlerden değil bayağı küreselleşmenin merkezi yapısından söz ediyoruz. Bu bağlamda da biraz küreselleşmenin covid19'da da gördüğümüz son dönemlerde yaşamış olduğu krizin özellikle genel anlamda neoliberal küreselleşme dediğimiz ama aynı zamanda Batı'nın ya da Batı temelli olan 1945 sonrası uluslararası düzenin yaşamış olduğu krizden tekrar çıkabilir mi, tekrar kendi hegemonyasını yaratabilir mi, tekrar kendi küresel liderliğini yaratabilir mi? gibi o çabanın da çok önemli boyutlarından biri olduğunu görüyoruz. Harvard Üniversitesinden Dani Rodrik, küreselleşme çalışmalarına bakarken bir üçlü yapıdan söz eder: güvenlik, demokrasi ve ekonomi ve bunun üçünü aynı anda yapmak çok zordur, der. Ve o anlamda da esasında hem küreselleşmenin ikilemi olarak devletlerin neoliberal yapı içinde güvenlik ve ekonomiyi ön plana çıkardığını demokrasiyi geri plana attığını hatta son dönemlerde işte bizim rekabetçi otoriterlik, popülizm, sağ popülizm dediğimiz yapıların esasında bu nedenle bu üçlü yapıdan çıktığını söyler. Ben esasında bu son dönemle birlikte bu COP hem Semra Hoca'nın ve Ümit Hoca'nın da söylediklerine bağlı olarak da bu COP Paris Antlaşmasıyla ilgili yapılan tartışmalar ve COP26 sürecinden çıkan noktada artık böyle üçlü değil dikedörtgen temelinde bakmak gerekiyor: ekonomi, demokrasi, güvenlik ve iklim olarak. Ve burada bakıldığı zaman esasında demokrasiyle iklimin birlikte çalışıldığı özellikle istihdamla, iklimle ilgili olan yani COP26 ve Paris Antlaşması'ndaki küresel ısınmadaki ısınmayı 1.5 C°'ye indirmek, fosil yakıtlardan çıkmak, sera gazı emisyonlarını azaltmak, temiz enerjiye geçmek. Seyhun Hoca'nın yapmış olduğu şeyler var sorular. Elektrifikasyon olarak temiz enerji temelinde yatırımları örneğin 1930'lara kadar %32'ye arttırmak diğer alanlarda %55'lik bir indirim yani emisyonlarda. Avrupa Birliği yeşil anlaşmasıyla da %55'lik bir indirim yapmak ilk önce %30'a sonra pardon 2030'da 2050'de bunu sınırlara kadar indirmek şeklinde. Bütün baktığımız zaman aslında böyle bir istihdamla iklim yani iklim derken esasında yenilenebilir enerjiye dayalı bir sermaye birikiminden söz edebiliyoruz. Temiz enerjiye dayalı bir sermaye birikiminden söz ediyoruz. Böyle bir kayma var. Bir artık üçgen değil iklim merkezi bir konuma oturmuş durumda. Bence hem devletler güçlü devletler Avrupa Birliği temelinde Amerika temelinde ama aynı zamanda neoliberal küreselleşme de kendisini bu bağlamda yeniden üretecek yeniden örgütleyecek. Artık bir yerde eskiye dönük yapıdan daha çok temiz enerji, elektrik devrimi dediğimiz elektrifikasyon kentlerin akıllı kentlere dönüşmesiyle ilgili temiz enerji alanlarına kaydırılması. Güneş, rüzgâr ve elektriğin çok ön plana çıkması. Böyle bir sermaye birikimi ve yahutta kapitalizmin işleminde bir kayma olduğunu söyleyebiliriz. Bu esasında bir anlamda örneğin Naomi Klein'ın birkaç yıl evvel "Her Şey Değişecek" kitabında şey yapmış olduğu iklimin dönüşümün bir parçası olmaktan büyük güçlerin ve yahutta

büyük sermayenin bunu kendisine adapte etmesi kendisini bu şekilde yenilemesinin de aynı şekilde iki sürecinden beraber yaşandığını görüyoruz. O yüzden ben bu sürece çok ciddi bakılması gerektiğini düşünüyorum. Hem Amerika-Çin arasındaki ilişki de hem esasında küresel yönetimle ilgili yapmış olduğumuz tartışmalarda iklim artık merkezi konumda ama iklim derken altını çizelim yenilenebilir enerjiye dayalı büyüme ve yahu da düşük karbonlu büyüme de dediğimiz yapıya doğru hızla gidiliyor. Böyle olduğu zaman esasında Glasgow'da iki tane Glasgow çıkmış gibi oldu. Bir taraftan Semra Hoca'ya, Ümit'e katılıyorum önemli bir tartışma oldu. Bu anlamda bundan sonraki yol haritasıyla ilgili çok önemli biz esasında mesajları Glasgow'dan aldık. Biraz evvel söylediğim gibi bir paradigmatik kayma uluslararası ilişkilerde ve küreselleşme tartışmalarında olduğunu artık bu şekilde görüyoruz. Zaten o yüzdendir ki Glasgow'da COP26'da o tartışmaların dışında kalan sivil toplum bu hoşuna gitmedi. Glasgow'a eleştirel yaklaştılar. Hatta yani beyaz adamların tartıştığı bir yer beyaz adamlar dediğimiz esasında neoliberal kapitalist sınıflar ve büyük büyük güçler yani hatta devletler dediğimiz kişiler kendileri oturuyorlar, tartışıyorlar. Bir Ümit belki sorular kısmında anlatabilir. Bir de esasında Glasgow'da onun dışına olanlar vardı. Örneğin onlar esasında çok daha radikal şeyler talepler de bulundular. Bu yapıları benim biraz evvel söylediğim bu büyük güçlerin iklimi yenilenebilir enerjiyi kendi yapılarına, kendi hegemonyalarına entegre etmesine karşı bir mücadele etme gerekliliğinin altını çizdiler. Mesela benim çok önemli gördüğüm, kendim de imzaladığım Greta Thunberg, Vanessa Nakate, Dominika Lasota ve Mitzi Tan yapmış olduğu iklim aciliyeti kampanyası vardı. Bu kampanya büyük bir ses getirdi. 1 milyon küsur kişi bu kampanyayı imzaladı. Söylenenler esasında biraz evvel söylemiş olduğum iklimin biraz (54.03) edilmesi, biraz hegemonik söylemin içine sokulmasına karşı bir mücadeleydi. Esasında Semra Hoca'nın söylemiş olduğu gezegenle ilgili kriz UNDP'nin de mesela bu seneki raporu "antroposen" üzerine. Bütün şeye baktığımız zaman tamamıyla biliyorsunuz antroposen insan çağı demek yani bununla ilgili yapılan hatalardan çıkmayla ilgili yolları gösteriliyor. Aynı şekilde artık hem yerel yönetimlerin hem devletlerin finansal anlamda projeler alabilmesinde ve yahu da yardımlar alabilmesinde ön koşul gibi olan sürdürülebilir kalkınma hedefleri 17 tanesinden bahsediyoruz. Onların içinde de esasında bu iklim değişikliği, biyoçeşitliliği koruma yani gezegeni koruma ve yenilenebilir enerjiye kayma önemli önemli kalkınma hedefleri arasında yer alıyor. Bu şekilde baktığımız zaman esasında ilginç bir gelişmeyle karşılaşıyoruz. Bir taraftan bir küreselleşme hem örgütleri temelinde Birleşmiş Milletler ve UNDP'nin onun yapmış olduğu sürdürülebilir kalkınma hedeflerine bakabiliriz. Onların son raporuna bakabiliriz. Aynı zamanda Glasgow'daki COP26'ya bakabiliriz. Bir anlamda sistem kendisini iklimi merkezi konuma alarak yeniden yapılandırıyor. Ve bu anlamda da esasında bir anlamda yani Batı yapısı Batı modernitesinin, Batı temelli uluslararası ilişkilerin, Batı temelli küreselleşmenin kendisinin yeniden yapılanmasının çok önemli aygıtlarından biri olacak gibi gözüküyor. Bunu Avrupa Birliği ve Yeşil Mutabakat'ta çok daha net görüyoruz. Çünkü onların yapmış olduğu şeylerde yaptırımlar var. Hem hedefler var hem de o hedeflere ulaşmada eğer dışında kalırsanız size olan yaptırımlar da var. O anlamda bir içerisi dışarı, bir içeride çalışanlar bir dışarıda kalanlar gibi bir yapının da oluşması mümkün olacak. Böyle baktığımız zaman ben esasında birkaç tane Türkiye'ye 2. etapta geleceğim ama dünyayla ilgili şunu söyleyebilirim. Bunu Işık Üniversitesinde yapıyoruz. Bir tane de bir de galiba Seyhun Hoca bunu söyledi. Benim izlediğim kadarıyla biz Sabancı Üniversitesi olarak da bunun üzerine dikkatle çalışıyoruz. Mesela iklim konusu bütün ders programlarına girecek. İklim konusu, yenilenebilir enerji konusu, yeşil mutabakata uyum konusu esasında hem üniversitelerin kendilerinin yeniden yapılanmaları bu yine Amerika'dan başlayıp, Kanada'dan başlayıp Avrupa'ya doğru giden bir üniversitelerin hem ders şeylerini, derslerinin yapıları hatta her dersin kendi içinde yenilenmesi hem de esasında projeler ve üniversitelerin hem akademik hem de finansal sürdürülebilirliklerinin en önemli konulardan biri olacak. İkincisi eğer üniversitelerde çalışıyorsanız sizin makaleleriniz, proje almalarınız da şu anda çok az konuda olan (pardon) çok az bir alanı oluşturan iklim çalışmaları, temiz enerji çalışmaları,

hidrojen üzerine olan yahutta Yeşil Mutabakat'a uyum çalışmaları yani bu alanlarda çalışırsanız makale basabileceksiniz, bu alanlarda çalışırsanız projeler alabileceksiniz. Bu alanlarda çalışan üniversitenin sanayi ile iş birlikleri çok daha, çok daha artacak. O yüzden eğitim alanının ekonomik örgütlenme yani iş dünyasının hem dünyada hem Türkiye'de Türkiye'ye geleceğim. Yeniden yapılanma sürecini yaşamaya başlıyoruz. Bir anlamda esasında bu Biden yönetiminden sonra dikkat ettiyseniz Amerika'nın ilk önce COP26'ya Biden'ın gitmesi iklim ve istihdam arasındaki ilişkiye trilyon, 1.5 trilyon dolar ayırması. Arkasından örneğin Türkiye davetli değil. Macaristan davetli ama bir demokrasi zirvesi yapması gibi bu Biden yönetiminin Amerika'nın geri gelmesi, Amerika'nın küresel liderliğini oluşturması temelinde de iklim-istihdam, iklim-demokrasi konuları çok önemli olacak. Fakat önemli olurken biraz evvel eğitim alanında ve iş dünyası alanındaki dönüşümde de göz ardı etmeyelim, diyor. Bu tabii biraz garip oluyor. Çünkü esasında Semra Hoca da söyledi: 'En zengin %1 ülke bütün bu salınımların %19'undan sorumlu.' Esasında kendilerinin diğer alanlara diğer ülkelere yardım etmeleri gerekirken kendilerinin hegemonyalarını, kendilerinin güçlerini pekiştirme de iklimi kullanmaya başlıyorlar. O yüzden de Semra Hoca'nın söylemiş olduğu çok önemli. Burada gelişmekte olan ülkeler daha az sorumlu ülkelerin üzerine yahutta ülkeler içinde orta ve biraz orta üstü sınıf hatta orta altı sınıflara da çok büyük bunun etkisi olacak. Biz mesela sadece İstanbul Politikalar Merkezi değil İnsani Gelişme Vakfı (İNGEV)'le ve DİSK'le birlikte bu Yeşil Mutabakat'a uyumla işsizliğe karşı mücadele alanında nasıl bir birliktelik olabilir bunu biraz çalışıyoruz. Aynı şekilde Suriyeli mülteciler mülteci sorunu ve iklim değişikliği arasındaki ve istihdam temelindeki bağlantılar bu anlamda bence çok çok önemli olacak. Ama öbür taraftan da burada ben aşağıdan o şekilde bitireyim biraz Türkiye'ye de belki 2. turda zaman kalsın. Bence aşağıdan yukarı küreselleşme anlamında da iklim mücadelenin, aşağıdan yukarıya demokrasi taleplerinin ülke içinde seçimleri kazanmanın, ben örneğin Kanada seçimlerini, Almanya seçimlerini izledim. Biliyorsunuz Çek Cumhuriyeti'nde bir seçim oldu. Şimdi Macaristan'da olacak, Türkiye de oraya doğru şey yapıyor. Siyasi sadece Yeşil Parti değil Yeşiller değil aynı zamanda var olan siyasi partilerin kendilerini düzenlemeleri, toplumla ilişki kurmalarında da iklim alanı, yenilenebilir enerji üzerine olan çalışmalar yani bu alan demokrasi, güvenlik, ekonomi ve iklim alanı bence seçim kazanmanın, toplumla bağlantılı olmanın yani siyasetin içine de girecek. Hemen bir şey söyleyerek bu konuda ilginç Türkiye'de ironik olan bir durumdan bahsedeyim. Mesela Yeşiller Partisi benim ilgimi çekiyor. On aydır İçişleri Bakanlığının diğer partilere bir günde verdiği izni Yeşiller Partisine vermiyor ve Yeşiller Partisi Türkiye'de kurulamıyor. Yani bir taraftan bunlar konuşuluyor, bir taraftan dünyada çok ciddi bir paradigmatik dönüşümler konuşuluyor. Öbür taraftan da bu dönüşümün en önemli aktörlerinden biri olacak başarılı olabilir olamaz o başka bir şey ama Yeşiller Partisinin Türkiye'de kurulmasına izin verilemiyor. Bunun niye olduğunu belki sorular varsa orada açıklayabiliriz. Ama aynı zamanda bu şunu da gösteriyor. Gençler üzerine yapılan araştırmalarda örneğin gezegen Semra Hoca'nın söylemiş olduğu gezegenin krizine karşı bir mücadele, çevre koruması, yenilenebilir enerjiye kayış esasında gençlerin kimlik talepleri, gençlerin toplumla ilişkilerinde önemli referanslardan biri oluyor. Bunu yapılan araştırmalar gösteriyor. O şekilde de esasında bence ilginç bir döneme girdik, deyip şöyle bitireyim bir taraftan artık aktivizm, sivil toplum ve akademinin çok zorlayarak bir merkeze koymaya çalıştığı iklim konusunun yenilenebilir enerji, elektrifikasyon, diğer alanlar kömürden çıkma, düşük karbonlu ekonomik büyüme temelinde merkezi konuma geldiği Avrupa Birliği'nin, Amerika'nın ve Batı'nın kendisini yeniden yapılandırmada aslında küresel dünyayla ilişkisinde liderliğinde çok önemli bir boyut haline geldiğini görüyoruz. Öbür taraftan da aşağıdan yukarıya doğru bunu sadece sizlere vermeyiz diyen işte iklim adaleti alanında olsun, diğer alanlarda olsun mücadelenin de artık yani sivil toplum mücadelesinin yahutta aktivizmin yahutta "resistance" dediğimiz direnişin çok önemli boyutlarından biri bu adalet, demokrasi ve iklim ilişkisi olduğunu görüyoruz. Ben bundan sonraki 5-10 yıllık projeksiyonlarımda, küreselleşmeyle ilgili projeksiyonlarımda yani projelerden,

yayınlarından çalışma hayatındaki değişimlere oralardan küresel güç ilişkilerine ama aynı zamanda aşağıdan yukarıya direnişlerden seçimlere kadar iklimin ve bu anlamda iklimle ilgili olan yenilenebilir enerji, temiz enerjiye kayma ve o alandaki çalışmaların çok merkezi olacağını ve böyle bir paradigma değişikliği yaşadığımızı şey yapıyorum, düşünüyorum. Bu bağlamda da COP26 bence bütün bu çelişkileri ve açılımları içinde taşıdığı içinde önemli bir referans noktası oldu. O yüzden de bu toplantıyı yaptığın için de sana teşekkür ederim Rabia.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler Hocam. Bu aşağıdan yukarıya mücadele boyutu gerçekten çok heyecan verici ve tabii Batı merkezli düzenin sorgulanması konusundaki katkılarınız da çok önemliydi. 2. bölümde derseniz biraz Türkiye'ye odaklanalım. Daha kısa gidebiliriz çünkü 1. bölüm çok detaylıydı. Ben, Türkiye'de özellikle şeyi merak ediyorum. Yani Paris Antlaşması yıllarca bir kenarda dururken pat diye tekrar gündeme geldi ve hızlı bir şekilde Meclisten geçti. Mesela bu ne ifade ediyor? Yine aynı şekilde Glasgow Türkiye'de Glasgow'da alınan kararlar bizi nasıl etkileyecek? Bir boyut bu olabilir. Tek bir soru soracağım farklı şekillerde cevap verebilirsiniz. Diğeri de bu konunun merak ettiğim bir kısmı yerel-merkez ilişkileri. Yani mesela Türkiye Glasgow'a en üst seviyede gitmedi ama daha sonra İstanbul Belediye Başkanı gitti. Ve işte İPA İstanbul Planlama Ajansının kendi 2050 vizyonu iklim vizyonu yayımlandı. Sanki yerel yönetimlerinde burada bir manevra alanı var gibi. Aynı şekilde Amerika'da da Trump Paris Antlaşması'ndan çekildiği zaman birçok eyalet 'biz taahhütlerimizin arkasındayız yine de yapmamız gerekenleri yapacağız', demişlerdi. Derseniz Semra Hocam da bu yerelle ilgili için belki cevap vermek isteyebilir. Bu yerel-merkez ilişkileri açısından nasıl yorumlarsınız? Ve bu gelişmeler Türkiye'de nasıl yankı buluyor? Genel olarak böyle sorabilirim ama istediğiniz şekilde cevaplayabilirsiniz. Ümit Hocam, sizinle başlayalım yine.

Ümit Şahin: Teşekkür ederim. Ben Türkiye'ye geçmeden Fuat Hoca'nın söylediği bir şeyi, bir şeye ufak bir katkıda bulunayım. O, biraz pas attı aslında. Hareketin talepleri yani bu gerçekten ben Glasgow'daki yürüyüşlere de katıldım. Hem çocukların yürüyüşüne hem de ertesi gün büyük iklim hareketinin büyük yürüyüşüne de katıldım ve yıllardır da hani katılıyorum. 12-13 senedir her sene neredeyse COP'lardaki bu eylemlerin içindeyim, bir şekilde takip ediyorum ya da yürüyorum falan. Çok çarpıcı bir şey var aslında burada hepimizin unutmamamız gereken çok çarpıcı bir şey var. İçinde yaşadığımız sırada bu taleplerin çok radikal olduğunu düşünüyoruz. Yani gençler hiçbir şeyi beğenmiyor. İklim hareketi çok radikal, hiçbir işte COP'lardan tatmin olmuyorlar falan, böyle diyoruz. Ama geriye dönerek bakarsanız eğer bundan 10 sene önce, 15 sene önce iklim hareketinin söylediği şeyler bugün COP salonlarında çok sanki kendileri keşfetmiş gibi çok şey bir şekilde normal bir şeyden bahsedermiş gibi konuşulan konular haline geliyor. Yani mesela kömürden çıkışın, bugün bir COP kararına girmesi hani giriş biçiminden memnun değiliz, ama yine de sulandırıldığı için ama yine de kömürün ve fosil yakıtlarının bir COP kararına girmiş olması bundan işte en meşhur 2019 Kopenhag COP'unu hatırlayın 12 sene olmuş. O dönemde neredeyse hayal edilemezdi. Bir başka örnek 2015'te Paris Antlaşması yapılırken 1.5 C° hedefinin Paris Antlaşması'na girmesini hiç kimse beklemiyordu. Son dakikaya kadar yani biz de mesela hiç beklemiyorduk. Çok büyük bir sürpriz olmuştu. Çünkü o talep uzun lobiler ve eylemler sonucuyla eylemlerde senelerdir söyleniyordu. Paris'teki bütün eylemler 1.5 C° talebini dile getiriyordu. Ama orada her bakan işte yine radikal bir talep diye bakıyordu. Hâlbuki son anda hareketin ve aslında burada ülkeleri biraz lafı oraya getirmeye çalışıyorum. Ülkelerin, bazı ülkelerin etkisiyle 1.5 C° Paris'e girdi ve aradan 6 sene geçtikten sonra bugün Glasgow'da bugün 1.5 C° ana hedef haline geldi. Şimdi bunlar bize şunu gösteriyor aslında 3 temel güç var. Birincisi, öteden beri devam eden iklim hareketi yeşil hareket. Bu iklim hareketi ve yeşil hareketin temel özelliği her şeyi bir 10 sene önce söylemektir. Bu büyük bir etkide bulunuyor ve devam ediyor. İkincisi biraz yeni ortaya çıktı sayılır gençlerin, çocukların hareketi yani bir anlamda gelecek kuşaklar geldi. Ve gelecek kuşaklar yani yıllardır bizim gelecek

kuşaklar dediğimiz insanlar, gelmiş oldular ve onlar harekete ağırlıklarını koydular. Üçüncüsü den genelde atlıyoruz. Sadece bunu devletlerarası bir uluslararası ilişkiler meselesi gibi görüyoruz. Ama aslında az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ada devletleri gibi Paris Antlaşması'nda "(1.08.46) Countries" diye geçen işte yüze yakın ülke yüz değilse bile işte 80-90 civarında ülkeden bahsediyoruz. Küçük küçük ülkeler Tuvalu gibi, Maldivler gibi, Antigua Barbuda gibi bunların bir kısmı çok iyi müzakere kapasitesi olan ülkeler, bir kısmı gerçekten müzakerelerin vicdanı olarak orada bulunuyorlar. Bir kısmı gerçekten Kosta Rika gibi çok proaktif işler yapıyorlar falan. Bu tür gelişmekte olan ada devletleri, az gelişmiş ülkelerin falan olağanüstü bir etkisi var. Mesela bu 1.5 C° hedefini kabul ettiren şeylerin doğrudan doğruya Marshall Adaları başta olmak üzere AOSİS grubu olduğunu yani küçük ada devletleri müzakere grubu olduğunu biliyoruz bugün 2015'te bunu başaranların ama tabii bu ülkelerle aynı grup 2019 Kopenhag COP'unda da mesela müzakereleri şeyi kilitlemişti yine AOSİS gurubu olarak. Bunların iklim hareketiyle iklim adaleti hareketiyle bir arada davranması, birlikte çalışması olağanüstü bir etkide bulunuyor. Yani şunu söylemeye çalışıyorum kabaca bu yürüyüşlere, işte çocukların öfkelerine vesairelerine bakıp bunu sadece bir işte vicdan ya da radikal talep hareketi gibi görmemek lazım. Aslında bunlar müzakereleri de biçimlendiriyor. Paris Antlaşması'nı da biçimlendiriyor, Glasgow kararını da biçimlendirdi ve bütün bunlar devam edecek ki bu radikal talepler radikal bir şekilde ortaya konmaya devam edecek ki bundan sonraki COP'larda çok daha ileri noktalara varabilsin iklim politikaları diye düşünüyorum. Türkiye'ye kısaca değinmek gerekirse; tabii Glasgow'da Türkiye'nin durumu şeydi yani birdenbire profili yükseldi Türkiye'nin. Yıllardır biraz Paris'e taraf olmadığı için geri planda kalmıştı. İlk defa Paris'e taraf bir ülke olarak orada bulundu. İşte bütün kararları da destekledi oldukça yapıcı bir görüntü sergiledi. Birdenbire Türkiye'nin iklim politikalarının tamamen değiştiğini veya değişmekte olduğunu şu anda görüyoruz. Özetle işte 2053'te Net-sıfır hedefini benimsedi ki bu gelişmiş ülkeler gibi bir hedef aldığı gösteriyor. Üç yılı saymazsanız 2050 pek çok gelişmiş ülkenin de aldığı Net-sıfır yılı zaten. Paris Antlaşması'na ek1 ülkesi olarak taraf olduğu için ve bunu da aslında neredeyse her hareketinde gelişmiş ülke gibi davrandığı için bunu da bir ara eklerseniz. Aslında şu anda ilginç bir şekilde bilmiyorum 'Semra Hocam ne der?' buna hani böyle birazcık "Environmental Integrity" gruptaki ülkeler gibi daha böyle şey gelişmiş ülke ama gelişmekte olan ülkelerle de yakın falan gibi bir pozisyon ortaya çıkmaya başladı. Tabii bu çok tartışmalı bir konu. Bunu belki bambaşka bir platformda tartışmak lazım Türkiye nasıl bir müzakere biçimi benimseyecek ama en azından Glasgow'daki hava biraz böyle bir havaydı. Ve bunun nasıl olduğunu sordunuz. Bunun nasıl olduğunu tabii kimse bilmiyor. Ben de bilmiyorum ama büyük ihtimalle tahmin yürütmek gerekirse birincisi Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın küresel ekonomiye getirdiği yeni durumu Türkiye'nin özellikle sanayi çevrelerinin fark etmesi, hükûmetin de ve bakanlıkların ilgili bakanlıkların da fark etmesi birinci neden olabilir. Bu konudaki özellikle TÜSİAD ve COP gibi sermaye kuruluşlarının net pozisyon almalarının çok önemli ve etkili olduğu. Finans sektörünün aynı şekilde şeyinin tavrının etkili olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'nin iklim finansmanı konusunda yıllardır sürdürdüğü şeyin yanlış olduğunu hep söylüyorduk zaten. Yanlış olduğunu muhtemelen anladılar. Yani iklim finansmanı almanın Paris Antlaşması'nı imzalamayıp taraf olmadıklarında değil, olduklarında daha kolay olduğunu herhalde en sonunda anladılar. Ve son olarak kömürden kömürün herhangi bir geleceğinin kalmadığını artık kömüre dayalı bir enerji politikasının Türkiye için söz konusu olamayacağını işte Çin dahil bütün ülkeler kömür finansmanını kesince bunu da anladılar. Ve dolayısıyla bütün bunlar bir araya gelince Türkiye çok gecikerek maalesef yani kendisini ayarlayamayacak kadar gecikerek maalesef ayarlamakta çok zorlanacak kadar gecikerek bu uluslararası iklim politikalarının bir parçası oldu. Son olarak peki ne olacak? 2053'te Net-sıfır mümkün mü? Şimdi biliyorum en çok sorulan soru ve en çok akıllardaki soru bu. İşte biz bu soruyu cevaplamak için İPM olarak 1-1.5 yıldır çalışıyorduk. Yani Net-sıfır hedefine ulaşmanın mümkün olup olmadığına dair bir model çalışması yaptık. Özetle yani 1. turda da biraz bahsetmiştim. Şeyi

sonuçları çok kısaca özetlersem; Türkiye ekonomisi ciddi bir dönüşümden geçtiği ama temel varsayımları değişmediği bir durumda yani şunu demeye çalışıyorum. Büyüme, enerji talep artışı gibi enerji verimliliği değişmediği halde ciddi bir şekilde kabuk değiştirirse yani özellikle teknolojik açıdan yenilenebilir enerji yatırımlarını çok hızlandırır, elektrifikasyonu çok hızlandırır, sanayisini dönüştürürse, daha yüksek katma değerli bir ekonomiye doğru geçmeyi başarabilirse Türkiye'nin emisyonlarının sadece 10 yıl içerisinde 2030'da biliyorsunuz NDC yani Ulusal Katkı Beyanı 2030 için veriliyor. 2030'da yaklaşık 2018 seviyesine göre %30 azaltmasının mümkün olduğu ortaya çıkıyor. Çok radikal gibi görünen bir rakam bu %30 fakat bunu yapmadığınız zaman hatta yaptığınızda bile 2053'te sifıra inemiyorsunuz. Yani %30 bile yetmiyor, ama bu %30'un belli önlemler alarak yani şebeke esnekliğini sağlayacak gerekli önlemler alarak, yenilenebilir enerji kurulumu hızlandıracak çeşitli teşvik mekanizmaları vesaire kurarak, fosil yakıt yatırımlarını tamamen durduracak regülasyonlar yoluyla vesaire ve belki karbon fiyatını da bizim çalışmamızda yoktu, ama bir karbona fiyat koyarak filan bunun mümkün olduğunu bu dönüşümün biz göstermiş olduk. Şimdi bu Türkiye'nin önüne çok önemli bir ev ödevi koyuyor şu anda. Bu ev ödevi şu. COP26 kararlarında da görüldü. Bu 2022 COP'una yani bir sene sonra Mısır'da yapılacak olan COP'a kadar bütün ülkeler yapmamış olanlar NDC'lerini yenilemek zorundalar, yapmış olanlara da tekrar yenilemeleri 1.5 C°'e uygun hale getirmeleri çağrısında bulunuldu. Türkiye yapmamış olan ülkelere biri olduğu için bir yıl içerisinde NDC'sini güncellemek zorunda. Bu NDC güncellemesinin 2053'te Net-sıfır hedefine uygun olması gerekiyor. Ve uygun olabilmesi içinde azaltım hedefi vermesi gerekiyor. Artı yine uygun olabilmesi için yeni kömür yatırımlarını durdurması gerekiyor ki Uluslararası Enerji Ajansı da biliyorsunuz bu sene net olarak bunu söyledi. 2021'den itibaren yeni kömür yatırımları durdurulmalı, dedi. Türkiye zaten kömür yatırımlarını piyasa koşulları gereği neredeyse durdurmuş durumda yani yapamıyor istediklerini de yapamadı. Dolayısıyla bunu bir şeye çevirmesi gerekiyor, bir beyana çevirmesi gerekiyor. Yani yeni bundan sonra yeni kömür yatırımı yapılmayacaktır, bunu demesi gerekiyor. Ve yine bir yıl içerisinde ne zaman kömürden çıkılacağına yani kömürden çıkılacağına tarihinin ne olacağına dair bir karar verilmesi ve bunun ilan edilmesi gerekiyor. Pek çok Avrupa ülkesinde yapıldığı gibi bizim çalışmamızda kömürden kesin çıkış tarihi 2035 olarak görünüyor. Ama bana sorarsanız 2030-2035 arasındaki yıllarda belki biraz daha erken kömürden çıkması Türkiye'nin mümkün olabilir. Bunu yaparsa bu öyle bir ekonomik dönüşüm getirecektir ki zaten ister istemez bu dönüşüm Türkiye'yi hızlı bir şekilde 2053'te Net-sıfır hedefine taşıyacaktır. Ben bunun hem gerçekçi hem de gerçekçi ve mümkün hem de zorunlu olduğunu düşünüyorum. Başka türlü zaten ne iklim değişikliğiyle mücadele etmek ne de dünyadaki bu biraz önce Fuat Hoca'nın da anlattığı dönüşüme ayak uydurmak dünya ekonomisindeki, dünya siyasetindeki dönüşüme ayak uydurmak mümkün olabilir. Bence geri dönülmez bir yola en sonunda neyse ki Türkiye'de girdi diye düşünüyorum. Teşekkürler.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler anladığım kadarıyla siyasal irade olduğu sürece bu taahhütleri yerine getirmek o kadar da uzak değil. Yani bu yapılabilir bunu duymakta iyi oldu. Semra Hocam buyurun lütfen,

Semra Cerit Mazlum: Ümit'in Türkiye'nin Paris'e taraf olma kararıyla ilgili açıklamalarına ek olarak onlara katılıyorum. Ek olarak şunu söyleyebilirim; şimdi biliyorsunuz uluslararası ilişkilerde uluslararası iş birliklerine katılmayı açıklarken sonuçlar sonuçları düşünerek karar verme ve doğru olduğunu kabul ederek karar verme yani "logic of consequences", "logic of appropriateness" diye bir şey var, ayrım var. Türkiye'nin taraf olma kararının bunların ikisinin de sonucu olarak yani ikisinin içinden birden kurularak açıklanabileceğini düşünüyorum ben. Sonuçları açısından kaygı çok büyük bir itici Ümit'in söylediği gibi. Paris Antlaşması'nın kendisi değil belki doğrudan ama Paris Antlaşması'nın etrafında, Paris Antlaşması'nın etkisiyle dünyada oluşmaya başlayan bu yeni düzen bunun somut örneğini Avrupa Birliği'nde Yeşil Mutabakat olarak gördük. Başka örneklerini

göreceğiz yakında. Türkiye açısından yani bu kararı veren Türkiye'nin iklim politikasındaki ulusal çıkarını tanımlayan aktörler düzleminde iş dünyası ve kamu aktörleri düzleminde dışarıda kalmanın içeride olmaktan daha maliyetli olduğu sonucuna varmalarına yol açtı. Özellikle ihracatçı sektörlerin piyasalarını kaybetme kaygısı hem Yeşil Mutabakat'a uyumu hızlandırma çağrısına yol açtı kamuda, kamuya yönelik olarak hem de bunun bir parçası olarak Paris Antlaşması'nın taraf olmaya o sesin yükselmesine. Bunun örtük olarak olduğunu biliyorduk, ama daha yüksek sesle dillendirilmeye başlandı. İşte geçtiğimiz 2 sene içinde pandemi dönemi aslında Türkiye'nin kritik karar dönemi diyebiliriz belki de. Öbür taraftan finansman hani çoğu yorumcu 'Yaklaşık 3 milyarlar dolar galiba di mi Ümit?' yanlısı hatırlamıyorsam. Onun büyük bir etkisi olduğunu söylüyor, ama bence en büyük etki o değil. Birincil etki, neden o değil. Şeyin Türkiye'nin dünya ekonomisiyle ilişkileri daha büyük kaygı nedeni. Bunu finans sektöründe de görüyoruz. Yani yalnızca sanayicilerin değil finans sektörünün uluslararası piyasalardan kredi bulabilmesi demek Paris Antlaşması'yla ilişkisinden etkilenecek olduğu için hem reel sektör hem finans sektörü Paris Antlaşması'nın içinde olmak gerektiği konusunda bir hani görüş oluşturmuşlardı. Bunun yadsınamaz bir şeyi var etkisi var. Aşağıdan yukarıya etki Fuat Hoca'nın söylediği gibi aşağıdan yukarıya etkiyi de yok saymamak lazım. Toplumda da bu yönde bir şeyin olduğunu farkındalığın yükseldiğini bunun açık bir talep olarak ifade edilmese siyasette oy verme davranışı olarak yönelmemiş olsa bile kaygının çok yüksek olduğunu yani Türkiye toplumun çiftçilerden esnafa, balıkçılardan turizmcilere kadar iklim değişikliğinin Türkiye'de gözlemlenen etkileri dolayısıyla kaygının yükselmekte olduğunu hükümetlerde görüyorlar. Bir ölçüde buna bir yanıt. Bunun açıkça ifadesini Cumhurbaşkanı'nın ağzından duyduk bir yerde yaptığı konuşmada: "Orman yangınlarının, sellerin önüne geçemediklerini bunlardan çok büyük zararlara uğradı Türkiye. Biz, o yüzden Paris Antlaşması'nı onayladık hızlıca." dedi kendisi. Hani şeyin dolayısıyla alandaki Türkiye üzerindeki olumsuz etkilerinin de hızlandırıcı bir rolü var. Öbür taraftan hani bunun doğurduğu sosyalleşiyor devletler uluslararası normların içinde. İklim de bir uluslararası bir norm haline geldi. Yani iklimin adil ve kural bağlı bir şekilde iş birliği çerçevesinde ele alınması gerektiği düşüncesidir norm olarak yerleşti artık bunu reddedemeyiz. Türkiye de bu norm dünyasının içinde aslında iklim iş birliğine katılmaya başından beri yatkın bir ülke Türkiye. Fakat o sözleşmenin eklerindeki yerinden dolayı bir katılmayı geciktirme davranışı içinde olduğunu görüyoruz. Paris Antlaşması biraz bunu esnetmiş oldu Türkiye için o kararı daha kolay verilebilir hale getirmiş oldu. O hani bir etken öbür taraftan sosyalleşmenin bir boyutu da şu iklim "high politics" haline geldi son yıllarda. Dünya devlet başlıca dünya güçleri arasındaki ilişkileri şekillendiren bir faktör. Yani Biden'ın iklim kampanyasıyla seçim yürütmesi, hem içeriye hem dışarıya dönük olarak iklim konuşması. En önemli şey olarak rakibi olarak Çin'le ilişkilerini iklim üzerinden şekillendirmesi başka devletler üzerinde de yansıma buluyor. Ve bu Türkiye'de daha fazla buluyor. Dolayısıyla Paris kararı zaten belki bu sene belki gelecek sene zaten verilecek olan bu karar, iklimin dünya siyasetinde bu kadar yükseldiği Biden'ın seçilmesi sonrasında, olumlu bir şekilde yükseldiği Trump döneminden farklı olarak bir aşamaya denk gelmiş oldu. Bir hızlandırıcısı bu olabilir. Ve hani Türkiye'nin dünya siyasetinde kendine rol tanımlarken son yıllardaki bir olumsuzluklar ülkenin izlediği politikalar ya da politika tercihlerinin yol açmış olduğu profildeki şey zedelenme diyelim. Dünya siyasetinin bir numaralı sorunu olan iklim değişikliğinde bir rol bularak kendisine orada olumlu katkı yapacağını söyleyerek aslında şeyine de ülkenin uluslararası siyasetteki profilini yükseltmeye katkısından dolayı yalnızca taraf olma kararı verilmedi. Bu güçlü bir söylemin içine yerleştirildi. Birleşmiş Milletler Genel Kurulundaki konuşma aslında böyle bir şey. Yani Türkiye'yi bir iklim aktörü olarak tanımladı Cumhurbaşkanı genel kurulda Birleşmiş Milletler ile yaptığı konuşmayı ve bunu sonra sürdürdü içeride de. Dolayısıyla iç politika açısından da uzun vade yansımaları olacak bir bağ kuruldu. Şimdi yerel siyasete şey yaparsak; Glasgow'un etkilerini Ümit kısaca söyledi için şey yapmayacağım. Onun üzerinde fazla durmayacağım, ama o gecikme çok önemli yani sosyalleşmenin kurumsal karşılığı politika karşılığı

gecikmiş oldu. Yani 2015-2016'da taraf olsaydı Türkiye o günden bugüne bir siyaset hazırlığı, kurumsal hazırlık yapılacaktı. Şimdi böyle hızlıca şeyin o görevin altına girmek durumunda kalacak. O kurumların mentalitesinin değişmesi, yeşil kalkınma diye ifade edilen yeni politika yönüne yönelmesinin biraz zaman alacak o gecikme şey olacak bir sorun olarak görülebilir. Merkezi yönetim-yerel yönetim açısından baktığımızda kentler uluslararası kuruluşların rakamlarına göre bunu söyleyebiliyoruz istatistiklerine göre. Küresel emisyonların yaklaşık %70'i kentsel alanlarda meydana geliyor. Bu çok normal çünkü nüfus da, ekonomi de kentsel alanlarda yoğunlaşmış durumda. Dolayısıyla iklim değişikliğiyle hem sera gazı azaltımı hem de uyum anlamındaki mücadelenin kentsel düzeyde somutlaşması gerekiyor. Bu merkezi yönetimin uygulayacağı politikaların kentsel karşılığının olması gerekli olduğu anlamına geliyor. Yerel yönetimlerinde toplumsal dönüşüme öncülük edecek roller üstlenmesi gerekiyor. Ve çok önemli bir hizmet sunucusu olduğu için yerel yönetimler kentsel düzeyde işte burada elektrikli araçlardan bahsediliyor. Altyapıdan şeye hani içme suyundan kanalizasyona, katı atıktan ulaşıma kadar pek çok sektörde hizmet sunucusu olduğu için yerel yönetimler bu hizmetleri sunarken bir dönüşüm kentsel iklim uyumluluğu bir kentsel dönüşüm sağlayabilme potansiyeline sahipler ve yetkileri dolayısıyla da bunu yapma gücüne sahipler. Öbür taraftan belki daha önemlisi yapabilir kılmak yani kentli yurttaşı, kentliyi yapabilir kılma altyapısını hazırlamış oluyor belediyeler bunu yaparak. Çünkü bireysel düzeyde de çabalarımızın şeyi olmadığında kamu hizmeti karşılığı olmadığında aslında biz bireysel düzeyde de bu dönüşümü gerçekleştiriyoruz. Böyle bir şeyi var, rolü var. Bir taraftan da kentlerin böyle öne çıkmasının bir nedeni siyasetin küresel siyasetin değişen yüzüyle bağlantılı. Yani ulus aşırı bir alanda siyaset söz konusu kentler devletlerin karşısında. Ulus aşırı alanın siyasal aktörleri olarak karşımıza çıkıyorlar. Ve iklim siyaseti onlara bir alan açıyor aslında burada. O nedenle hani devletlerle eşit söz sahibi olmak ya da rollerinin uluslararası antlaşmalarda tanınması yolunda da çaba harcadıklarını görüyoruz. Paris'te bunu bir ölçüde başardılar. Paris Antlaşması'nın başlangıç bölümü yerel yönetimlere de atıfta bulunuyor. Dolayısıyla hani küresel iklim siyasetinin çok katmanlı hale gelmesinin çok düzeyli hale gelmesinin de zeminini hazırlamış oldu Paris Antlaşması. İstanbul'un COP'ta temsili hani ilk değil 2015'den bu yana aslında İstanbul COP'lara katılıyor, İBB COP'lara katılıyor. 2015'den bu yana hatta 2009'dan bu yana Kopenhag'da da vardı İBB. İstanbul'un bir iklim eylem planı olmasına yol açtı angajmanı İBB'nin küresel siyasete bu angajmanın. Fakat bu sefer daha iddialı olduğunu görüyoruz. İşte C40 üyeliği dolayısıyla İstanbul'un 2050'de Net-sıfır olma ya da karbon nötr kent haline gelme iddiası var. Dolayısıyla İstanbul'un da Türkiye kadar büyük bir işi olduğunu söyleyebiliriz. Karbon nötr bir İstanbul olacaksak hep birlikte hem belediye hem İstanbullular olarak ciddi dönüşümler gerçekleştirilmesi gerekiyor. Şimdi bu şeyde antroposen Fuat Hoca'ya birkaç bağlantı yaparak şey yapayım, kapatayım. Antroposen dönemi dedi Fuat Hoca galiba iklim siyasetinin önümüzdeki dönemi iyi antroposen ve kötü antroposen arasındaki bir yarışa da dönüşecek. Biliyorsunuz antroposen tanımlanırken hani antroposenden ne anladığımız konusunda böyle farklı kavramsallaştırmalar var. Teknoloji yoğun ve henüz uygulamada olmayan bir çözüm olup olmayacağından emin olmadığımız ve çok yüksek ekolojik ve toplumsal riskleri olan bazı teknolojilerin 1.5 C° hedefi için öne sürülmeye çalışıldığını görüyoruz. Yani benim hem Paris'ten hem Glasgow'daki şeyden discoursesdan asıl endişe duyduğum taraf bu teknolojilere doğru bir yönlendirme, çekme söz konusu. Bu iyi antroposenin iklim siyasetinin içine gelmesi. Sokaktaki iklim siyaseti de kötü antroposenin farklı biçimlerini bize gösteriyor. Orada bir şey olduğunu hani bir mücadele olduğunu söyleyebiliriz. Belki vakit olmadığı için çok geniş konuşmaya şeyimiz yok zamanım olmayacak. Bir de bir son şey olarak hem Yeşiller Partisiyle bağladı Fuat Hoca hem oy verme davranışındaki yansımaların iklim siyasetine. Ümit'le hani konuştuğumuz şeylerden konulardan bir tanesi; 70'lerde çevre, siyaset biliminin gündemine girdiğinde toplumsal hareketler işte modern çevre hareketi diye adlandırdığımız hareket korumacılıktan farklı olarak ortaya çıktığında siyaset bilimciler bunu "yeni siyaset" olarak

adlandırıyorlardı. Şimdi şeye bakınca 50 sene geriye bakınca o dönemki siyasetin yeni siyaset değil bugünkünün daha yeni bir siyaset olduğunu söylemek mümkün. Çünkü siyasetin kendisini iklim olarak görmeye başladı yeni kuşak. Gelecek Ümit'in dediği gibi; "Artık gelmiş olan gelecek kuşaklar siyaseti tümüyle bunun üzerinden tanımlıyorlar. Kendi siyasal kimliklerini, aidiyetlerini iklimle bağlantılı olarak tanımlıyorlar ve ifade ediyorlar." Hani Yeşil Parti'ye oy verme davranışı ya da işte çevreyle ilgili bir protestoya katılmanın ötesinde bir varoluş şeyi haline geldi sorunsalı haline geldi. Bu şey üzerinde iklim politikası üzerinde önemli izdüşümleri olacak. Küresel siyaset üzerinde de önemli izdüşümleri olacak olan bir şey. Ben konuşurken unuttuğum şey de kuşaklar arası adaletti az önce. Gelecek kuşakların haklarının da bir şekilde rejimle bağlantılı olarak ilerlediğini görüyoruz. Birkaç şey daha söyleyebilirdim ama çok vaktinizi almamak için burada toparlayayım.

Rabia Karakaya Polat: Teşekkürler. Ben sabaha kadar sizi dinleyebilirim, ama biliyorum Pazartesi akşamını herkesin almalıyım. Fuat Hocam, buyurun lütfen.

Fuat Keyman: Evet, teşekkür ederim. Benim ekleyeceklerim biraz son dönem yaptığım çalışmalarını sizlerle paylaşmak temelinde olsun. Örneğin hem COP26 Paris Antlaşması ve 2030, 2050 hedeflerine Türkiye'nin adaptasyonu hem de esasında bence Türkiye için daha önemli olan Paris Antlaşması'ndan daha önemli olan Avrupa Birliği yahutta Yeşil Mutabakat'ına adaptasyonu temelinde yapılan çalışmalara baktığımız zaman ki Avrupa biliyorsunuz bizim ithalat ve ihracatında çok önemli bir ortağımız olduğu için ve Avrupa Birliği esasında kendisini yenileme temelinde Yeşil Mutabakat'ı gördüğü için bazı aktörler buna yeşil anlaşmada, ajanda da deniyor "Green Agenda". Burada bu çalışmaya baktığım zaman daha büyük sermaye ve şirketler Türkiye'de onları iki kere dinledim. Geçen hafta esasında Cuma günü uzun boylu Sabancı Holding'de Fatih Birol'un da katılımıyla bir sürü hem onun konuşması oldu hem onun arkasından önemli şirketlerden gelen kişilerin konuşmaları oldu. Esasında siyaset ve şu anki Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi onun yönetimi her ne kadar Paris Antlaşması'nı imzalaması, Meclisten geçirilmesi olumlu olmakla birlikte esasında toplum siyasetin ve hükümetin önünde bir durumda Türkiye'de. Büyük şirketler bu olayı görmüşler. Güven Sak'a referans vereyim onun deyimiyle "Küresel rekabetin dışında kalmamak için kendilerini yeniliyorlar." Büyük şirketlerde bu var ve hatta Ümit'in söylediklerine bağlı olarak kömürden çıkma olsun, yenilenebilir enerjiye bağlı düşük karbona bağlı büyümeye dönük olarak kendilerini yenilemeye yahutta elektrik ve hidrojene kayarak kendilerini yenilemelerinde bence 2030'a kadar bunlar ciddi adımları atacaklar. O yüzden Türkiye'nin böyle bir adaptasyon kabiliyeti var. Ve bu şirketler kendi şeylerini eylem planlarını, stratejilerini buna göre yapmışlar. Hatta ilginç bir şekilde bu iklim değişikliği ve küresel ısınmada en fazla sorumlu olan enerji şirketleri bile kendileri içinde kendilerini kömürden çıkıp şeye doğru gitmek diğer alanlara doğru yani yenilenebilir ve temiz enerjiye doğru, elektrige doğru, hidrojen çalışmalarına doğru gitmeye doğru kaydırmışlar. O yüzden o alanda bir şey çalışma olduğunu söyleyebilirim. Tabii aynı şeyi yine TÜRKONFED diğer bazı düşünce kuruluşlarıyla birlikte de çalışmalar yapılıyor. Küçük ve orta işletmeler Türkiye ekonomisinde özellikle istihdam temelinde de çok önemlidir. Küçük ve orta işletmelerin Yeşil Mutabakat'a uyumla ilgili çalışmalarında tabii ki sorunlar var. Onların kapasitesini arttırmayla ilgili çalışmaların yapılması lazım. Örneğin burada üniversitelere ve düşünce kuruluşlarına önemli bir iş yahutta çalışma alanı çıkabilir. Yani Türkiye'de küçük ve orta işletmeleri nasıl Yeşil Mutabakat'a uyma temelinde hazırlayabilip onların kapasite geliştirmelerine şey yapabiliriz. Düşünce kuruluşları İstanbul Politikalar Merkezi kendi çalıştığım alanda, Ümit genelde o alanları götürüyor, ama yenilenebilir enerji üzerine şûra var. Aynı zamanda enerji ve iklim düşünce kuruluşu (1.36.25) var. Bütün bunlarda esasında 2030 ve 2050 hedefleri Türkiye'yi farklı boyutlarda hazırlama üzerine ciddi anlamda çalışmaya başlıyoruz. Üniversiteler bu anlamda çalışmaya başladılar. Her üniversite değil ama üniversiteler arasında biraz evvel söylediğim gibi kendileri yeşil üniversite yahutta bu Yeşil Mutabakat temelinde kendilerini yeniden yapılanmaya

doğru gitmek zorunda kalacak. Tabii Semra Hoca'nın söylediği iklim adaleti yahutta bu konularla ilgili adalet her ne kadar hükümet tarafından söylene bile onu bir tarafa bırakırsak gerçek anlamda adaleti, gerçek anlamda eşitlik temelinde yahutta "bored sharing" dediğimiz yani sıkıntının paylaşılması çalışmalarına baktığımız zaman esasında bence kadınlar, işçi sınıfı, şeyler istihdam alanlarında yaratılması hem de kırılan gruplarıyla kırılan gruplarla Yeşil Mutabakat arasındaki adaptasyon çalışması çok önemli olacak. Maalesef Türkiye'de DİSK biraz bunu çalışıyor, ama sendikalaşma çok yok, düşük seviyelerde olduğu için burada yine görev sivil toplum aktörlerine, üniversitelere filan düşecek. Aynı şeyi siyasi partilerde maalesef ben şey yapamıyorum, göremiyorum. Siyasi partilerin kendilerini yaklaşan seçimler temelinde bu alanda da yeniden yapılanmaları gerekiyor. Ama Türkiye biliyorsunuz semboller ülkesi olduğu için oraya girmeyelim hâlâ siyaset liderler arası kavga birtakım semboller ve özellikle bu ekonomi ve ekonomik kırılmalıklar üzerine güvenlik alanları üzerine götürülüyor, ama öbür taraftan da esasında bence siyasi partilerde giderekten bu yapıda kendilerini yeniden yapılandırmak zorunda kalacaklar. Benim TÜBİTAK'la yaptığım "kilit kentler" dediğim yahut "kent bölgeleri" dediğim yani sadece kendi illeri değil aynı zamanda kendi etraf illere de etki eden ve ülkeye katkı veren iller. Örneğin Gaziantep'ten konuştuğumuz zaman Urfa'dan, Adıyaman'dan konuşabiliyoruz. İzmir'den konuştuğumuz zaman Bergama, Manisa o bölgelerden bunlara dünya siyaseti bu tür çalışmalarda coğrafya ve siyasal ekonomide kent bölge deniyor. Bizim böyle büyük bir kent bölge projemiz var. 9 ya da 7 tane kuruluşun ve benim yürütücülüğünü yaptığım o temelde yaptığım gezilerde örneğin bu tür böyle yani İzmir olsun, Gaziantep'e yeni gittim, Eskişehir olsun, Bursa olsun buradaki sanayi odalarının üniversite sanayi odaları iş birliğinde kendilerini Yeşil Mutabakat'a hazırlıklarını görüyoruz. Esasında o anlamda da bir hazırlık var. Yeterli mi? Değil! Ama öbür taraftan bence toplum bu olayı siyasetten ve yöneten hükümet şeyinden daha ciddiye aldığını söyleyebilirim. Kendini dönüştürme temelinde daha çalışma ihtiyacını karşılamak için çaba içinde olduğunu söyleyebilirim. Belki Işık Üniversitesinde sizlerde yapıyorsunuz yani yapmıyorsanız bence yapın. Yani buraya girdikçe ancak artık projeler alınacak yani üniversitelerin yeşil üniversitelere dönüşmesi bence önemli bir süreç olacaktır. Yeşil üniversiteye dönüşme esasında ders programlarına girmesi şeylerinin ben MIT'de şey yaptım. Derslerin içine kadar giren hatta mühendislik alanında yani temel bilimlerde bile matematik ve iklim, küresel ısınma gibi bunlar çok önemli olacak, çok da hızlı geleceğini söyleyebilirim. Biraz evvel söylediğim gibi Semra Hoca da söyledi. Aşağıdan yukarı gençlik üzerine yapılacak olan çalışmalarda da ben buna bazen bazı çalışmalarında "yeni vatanseverlik" diyorum. Yani vatani sevmek aynı zamanda doğayı sevmek anlamına geliyor, çevreyi sevmek anlamına geliyor, biyoçeşitliliği sevmek anlamına geliyor. O yüzden sadece yani devlet bekası temelinde vatanseverlik değil de, milliyetçilik değil de, ama böyle yurdunu bütün canlılıklarıyla sevmek. Mesela bu bağlamda çok ilgimi çeken Türker Kılıç Hoca'nın yazdığı bir "Bağlantısallık ve Yaşamdaşlık" diye bir kitap var. Yaşamdaşlık kavramını ben biraz kendi çalışmalarına da Evren Balta'yla birlikte yeni bir kitap bitirdik. Ayrıntıdan Ocak'ta çıkacak. Biraz Semra Hoca'ya referansla kitabın ismi de "Gelecek Siyaseti" oraya da soktuk esasında yaşamdaşlık ilginç bir kavram. Yani Mevlana'da bu vardı, Spinoza'da vardı. Türker Hoca da bunları düşünerek yapmış hem epistemolojik bağlantısallık metodolojik anlamda ama yaşamdaşlık yani insan bu antroposen referanslı giderekten sadece insan hakları değil yaşamdaşlık hakları yani doğanın da hakları, biyoçeşitliliğin de hakları yani hakları çok çeşitlilik içinde düşünmeliyiz. Buraya doğru hızla gidiyoruz. Belki bunu şu anda kavramayabiliriz ama yani ben kendi açımdan küreselleşme, demokrasi, sivil toplum çalışan bir insan olarak buraya doğru gittiğimiz o anlamda ilk söylediğimle bitireyim. Hem esasında devletler arası şeyde ilişkiler temelinde hem neoliberal küreselleşme dediğimiz yani siyasal ekonomi ve küresel yönetim alanında hem de esasında aşağıdan yukarıya doğru olan hareketlenmelerde küresel ısınma, iklim değişikliği o anlamda antroposenle ilgili yapılan çalışmalar ve tartışmalar. Bunlar artık giderekten merkezi gündeme oturma noktasına doğru hızla ilerliyorlar. Ve o anlamda bir şeylerin değiştiğini

görüyoruz. Belki hani benim klasik olarak bazı çalışmalarında hep referans verdiğim Antonio Gramsci'nin dediği gibi "Eski yavaştan ölüyor artık." Bu iklimle birlikte düşünmek küresel ısınmaya karşı mücadele etmek ve bir taraftan merkezi konuma geldiğini görmek ama öbür taraftan aşağıdan yukarıya bunun tamamıyla bir evcilleştirme, bir hani sermayenin alanına girmesini de engellemek. Bu demokrasi tartışmalarında bence çok önemli olacak bundan sonraki alanlarda. Bu alanı çalışmakta, bu alana izlemekte yarar var deyip ben de beni davet ettiğiniz için teşekkür ederim deyip sözlerimi bitireyim Rabia.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler Hocam. Son söyledikleriniz güzel bir kapanış oldu. Aynı zamanda hem üniversiteye düşen rol açısından bizim de iğneyi kendimize batırmamız lazım belki. Soru-cevaba bakıyorum. Sorular kısmına bakıyorum bazı paylaşımlar var, ama Seyhun Hocam daha çok çeşitli raporlar ve haberler paylaşmış bizimle. Teşekkür ediyorum kendisine. Pek soru göremedim orada. Bu arada aramızda Mütevelli Heyeti Başkanımız var, Serdar Sarıgül aslında kendisi aynı zamanda bir iklim aktivisti diyebilirim bende. TEMA'nın eski genel müdürü bu konuya çok önem verdiğini biliyorum. Belki bir şeyler söylemek ister. Serdar Bey buyurun,

Mehmet Serdar Sarıgül: Çok teşekkürler Rabia Hocam. Her şeyden evvel bu panel organizasyonu için size çok teşekkür ederim tekrar. Bununla birlikte eski hocalarımızı, dostlarımızı yeniden burada dinlemekten de büyük keyif aldım. Bilgilerimizi güncellemekten de büyük keyif aldım. Sırasıyla gidecek olursak Ümit Hoca'ya, Semra Hoca'ya, Fuat Hoca'ya çok çok teşekkür ediyorum. Bu panele katıldıkları için ve bizimle çalışmaları, bilgileri paylaştıkları için. Ben kısaca şunu söyleyeceğim. Bu konu gerçekten hayati tamamen yaşama dair bir konu. Bir tek şunu söylemek istiyorum. Semra Hocam hani sokaktakiler ve onun dışındakileri dile getirdiği grupları dile getirdi ama hâlâ burada bir samimiyetsizlik var. Asıl önemli olan konulardan bir tanesi de bu. Bunu sadece Türkiye bağlamında söylemiyorum. İklim değişikliğiyle ilgili çalışmalarda tüm dünyada küresel olarak da bu samimiyetsizliğin olduğunu bilmemiz lazım. Ve buna göre de çalışmaları hâlâ sürdürmemiz lazım. Yani hâlâ aynı duyarlılıkta herkesin aynı duyarlılıkta hem ülkeler şeyinde boyutunda hem de ülke içerisindeki boyutta aynı seviyede, aynı durumda olmadığını düşünüyorum. Biz gerçekten hatırlarlar yani COP18'lerde, COP19'larda filan Türkiye delegasyonunu ikna etmek için konuşmalar, çalışmalar, lobiler, hareketler yıllarca bu işler sürdü. Hani bugünkü geldiğimiz durumda "Oh şükürler olsun, tamam evet" dedik ama daha Türkiye olarak da çok yapacak şeyimiz, işlerimiz var, yolumuz var. Bu da bir gerçek. Ama Fuat Hoca'ya tamamen katılıyorum. Toplumun her katmanı, her organizasyonu, her kurumu bu işe el atmalıdır ve yapacakları vardır. Bizim üniversiteler olarak da yapacaklarımız var. Sivil toplum olarak da hâlâ yapacaklarımız var. Ama devletin kurumları olarak da daha yapılacak çok iş var. Dolayısıyla hani geldiğimiz yolu önemsemiyor değilim, çok önemsiyorum. Bu kadar yılda buraya gelmek bile önemli, ama daha da gidecek çok yol var. Dolayısıyla bu yolda hepimize hayırlar olsun, diyeyim. Yani çalışmaya devam, mücadeleye devam kısaca bu akşam bunları söyleyeyim. Ama ağzınıza sağlık, çok çok teşekkür ediyoruz. Bu panele katıldığınız için IPCC'nin, İstanbul Politikalar Merkezinin çalışmalarını çok yakinen bizzat da takip ediyorum, ama üniversite olarak da takip ediyoruz. Umarım çok iyi iş birlikleriyle de bu konuların devam ettiririz ve çalışırız.

Fuat Keyman: Her zaman Serdar Bey her zaman her zaman.

Mehmet Serdar Sarıgül: Ben tüm katılımcılara ve özellikle Rabia Hoca'ya panel organizasyonu için tekrar teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum. İyi akşamlar diliyorum hepinize.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler. En son bir soru geldi, ama bilmiyorum cevaplamak ister misiniz? Uzadı çünkü biraz. Ne diyor? Su tüketimiyle ilgili kuraklıkla ilgili nasıl tasarruf

sağlayabiliriz? sormak isterim. Bilmiyorum çok kısaca cevaplamak isteyen olur mu? Bu sorudan sonra da kapatalım, isterseniz.

Semra Cerit Mazlum: Ben su tüketimiyle ilgili hani somut bir öneride bulunamasam da belki bunu hem yerel yönetimin hem de merkezi yönetimin ikisinin kesiştiği noktada Türkiye’de kent ve imar politikasının gündeminde öne çıkarmak gerektiğini söyleyebilirim. Bir boyutuyla tükettiğimiz suyun, bir boyutuyla da atık suyun azaltılması çok büyük önem taşıyor. Ama somut öneride hani şey aklıma gelen başka bir şey yok. Serdar Bey’e merhaba demek istedim. Kendisiyle evet COP’larda da birlikte olmuştuk. Hatta şeyi hatırlıyorum. TEMA’dayken TEMA’nın sokağa indiği dönemdi diye hani şeyde TEMA’nın profili değişmişti o sırada. O da benim için akılda kalıcı bir şeydi. Sierra Club’un sokağa inmeyi önerdiği zamana denk gelmişti. Sizin de TEMA’da olduğunuz dönemde o yüzden böyle önemlidir benim hatıramda. Samimiyet sorgulamak konusunda haklısınız. Kısacık Rabia 1-2 cümle hemen. Fakat hem Türkiye’de hem öteki ülkelerde siyasetçilerin tavrı iklimle ilişkilerinin motivasyonu konusunda samimiyet her zaman sorgulayabiliriz. Fakat şu aşamada samimiyetten ziyade ne yapmak konusunda daha fazla tartışmak gerektiğini düşünüyorum ben. Hani böyle bir şey varken onay kararı verilmişken ve bu onay kararı şeyle en azından söylem resmiyete kavuşmasa bile şu anda söylem düzeyinde ülkenin iklim politikasını dönüştürücü bir yöne doğru hani böyle bir evrilmeye fırsat verici olduğu için samimiyet sorgulamasından ziyade bunu yaptırmaya çalışmak. İşte yapılması gereken katkıda bulunmak gibi bir rol belki daha şey bir tavır daha uygun gibi geliyor. O ilan edilen hedeflerden vazgeçilirse samimiyet sorgusu ve eleştiri daha fazla yer alır. Altı senedir Paris diyoruz, Paris onayı diyoruz. Şimdi Paris onayı geldi. Onun gereğinin yapılmasını istemek zamanı galiba. İyi akşamlar Serdar Bey’e de.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkür ediyorum, ben, tüm konuşmacılara neredeyse 2 saatinizi verdiniz. Çok teşekkürler aynı zamanda katılımcılara bizi Youtube’dan dinleyenlere. Çok önemli bir konuydu. Umarım bir miktar daha farkındalık yaratmaya az da olsa katkısı olmuştur. Bundan sonra her ay yine Türkiye ve dünya gündemindeki önemli bir konuyu uzmanlarıyla ele almaya devam edeceğiz. Ben konuşmacılarımıza ve dinleyicilere, Kurumsal İletişim Birimine ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Ezgi Erel: Çok teşekkürler, iyi akşamlar.

*** Video burada sona eriyor. ***